

Nr 146.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till de tekniska läroverken; given Stockholms slott den 19 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Majestäts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härefter:

Vid anmälan den 7 januari 1926 av frågor, tillhörande regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, hemställde jag under punkt 179, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition om anslag till de tekniska läroverken, i riksstaten för budgetåret 1926—1927 för ändamålet beräkna dels ett ordinarie reservationsanslag av 483,000 kronor, dels ock extra anslag till ett belopp av sammanlagt 30,300 kronor.

Anslag till de tekniska läroverken.

Jag anhåller nu att få återupptaga denna fråga.

I sitt anförande till det vid 1924 års statsverksproposition i utdrag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden erinrade min företrädare i statsrådsämbetet under anslagsäskandena till tekniska läroverk, hurusom vid tekniska gymnasiet i Örebro från och med läsåret 1921—1922 inrättats en merkantilt teknisk linje, vars tillkomst möjliggjorts genom anvisandet av ett extra anslag till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid läroverket. Elevantalet vid nämnda linje voro emellertid så lågt, att något större behov av dylik utbildning icke syntes föreligga i orten. Departementschefen ansåg därför, att den fjärde parallellavdelningen borde så småningom indragas. Under förutsättning att läroverkets första klass hösten 1924 endast uppdelades på 3 avdelningar, syntes det för budgetåret 1924—1925 utgående anslaget till den fjärde parallellavdelningen kunna minskas från 24,000 kronor till 16,000 kronor, vilket sistnämnda belopp Kungl. Maj:t äskade i statsverkspropositionen.

Inom riksdagens båda kamrar väcktes emellertid två likalydande motioner (I: 54 och II: 113), vari hemställdes, att riksdagen måtte till fortsatt uppehållande av en fjärde parallellavdelning i gymnasiets alla tre årsklasser bevilja ett extra anslag med oförminskat belopp, 24,000 kronor.

I skrivelse den 7 maj 1924, Nr 8 A, anförde riksdagen under punkt 168, bland annat, följande:

Vidkommande det motionsvis gjorda yrkandet om anvisande av erforderliga medel till fortsatt uppehållande av en fjärde parallellavdelning i alla tre årsklasserna vid tekniska gymnasiet i Örebro vill riksdagen erinra därom, att enligt den av 1918 års lagtima riksdag beslutade omorganisationen av den lägre tekniska undervisningen den tekniska elementarskolan i Örebro skulle ombildas till ett tekniskt gymnasium. Med hänsyn till det stora antalet elever vid gymnasiet medgav riksdagen behövligheten av en uppdelning i parallellavdelningar samt en viss differentiering av den mera allmänt lagda tekniska undervisningen vid gymnasiet. Undervisningen skulle differentieras på tre linjer, en mekanisk-teknisk, en kemisk-teknisk och en elektroteknisk. En fjärde parallellavdelning i form av en teknisk-merkantil linje tillkom i enlighet med riksdagens år 1919 därom fattade beslut, och hava medel av riksdagen årligen anvisats till uppehållande av en dylik parallellavdelning. Kungl. Maj:ts förslag innebär en på grund av det låga elevantalet motiverad indragning av denna parallellavdelnings första klass, medan åter motionärerna yrka på parallellavdelningens fortbestånd i dess helhet. Utan att godtaga åtskilliga av de uttalanden och skäl, som i motionen anförts till förmån för däri framställda yrkanden, har riksdagen dock icke funnit sig nu utan närmare utredning kunna medverka till en avveckling av den teknisk-merkantila linjen vid Örebro-gymnasiet, vilken riksdagen så sent som år 1919 beslutade. Skulle Kungl. Maj:t finna omständigheterna motivera en sådan avveckling, anser riksdagen i allt fall en särskild undersökning erforderlig,

huruvida en dylik linje bör för framtiden vidmakthållas vid gymnasiet i Örebro eller icke. Efter det en dylik utredning blivit riksdagen förelagd, lär kunna mera bestämt prövas, huruvida en successiv indragning av densamma bör vidtagas.

I enlighet härmed beviljade riksdagen för budgetåret 1924—1925 till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid tekniska gymnasiet i Örebro ett extra anslag av 24,000 kronor. Samma belopp har av riksdagen för ändamålet anvisats för budgetåret 1925—1926.

Genom beslut den 30 januari 1925 anbefalldes skolöverstyrelsen att verkställa utredning i det av riksdagen angivna syftet samt före den 1 november 1925 till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde komma att föranleda.

Skolöverstyrelsen — som i betraktande av innehållet i ovan avsedda motioner fann den sålunda anbefallda utredningen böra beröra även andra tekniska läroanstalter än den i Örebro och som ansåg densamma kunna genom sina konsekvenser bliva av betydelse för omfattande tekniska och kommunala intressen — beslöt den 18 februari 1925 att genom cirkulärskrivelse *dels* anmoda en var av styrelserna för de tekniska läroverken att, efter läroverkskollegiets hörande samt sedan tillfälle beretts tekniska föreningar i orten och eventuellt andra intresserade att uttala sig i saken, till skolöverstyrelsen inkomma med sålunda erhållna uttalanden jämte eget yttrande i ärendet, *dels ock* anhålla hos vederbörande länsstyrelser, att länsstyrelserna efter inhämtande av yttrande i frågan från stadsfullmäktige i respektive städer — Norrköping, Borås, Örebro, Malmö, Härnösand, Västerås och Eskilstuna — måtte jämväl till skolöverstyrelsen inkomma med sålunda infordrat yttrande jämte det yttrande, vartill länsstyrelsen själv kunde finna anledning.

Sedan de sålunda av överstyrelsen infordrade yttrandena inkommit, har överstyrelsen verkställt och med skrivelse den 7 oktober 1925 överlämnat utredning i ämnet, innefattande jämväl förslag rörande de tekniska läroverkens anslagsbehov för budgetåret 1926—1927.

Den av skolöverstyrelsen verkställda utredningen omfattar samtliga tekniska läroverk och innehåller en ingående undersökning av frågan, huruvida dessa läroanstalter kunna anses överorganiserade, och av de indragningsåtgärder, som i besparingssyfte kunna vidtagas. Då utredningen lämnar en överblick över de tekniska läroverkens nuvarande organisation med sikte särskilt på den särställning det tekniska gymnasiet i Örebro intager i skolsystemet och därför torde vara av det största intresse för bedömande av frågan, huruvida Örebrogymnasiet fortfarande bör bibehålla denna friare ställning och möjligheter till differentiering av undervisningen, har jag ansett det befogat att i detta sammanhang lämna ett fylligt referat av överstyrelsens skrivelse.

Skolöverstyrelsens utredning om indragningsåtgärder.

Skolöverstyrelsen lämnar till en början en utförlig översikt av innehållet i de till överstyrelsen från myndigheter och andra vederbörande inkomna yttrandena. Till denna redogörelse anholder jag att allenast få hänvisa.

Härefter övergår överstyrelsen till att lämna en översiktlig framställning av de olika till den lägre tekniska undervisningen hörande skolformerna samt läroanstalternas inträdesfordringar, lärotider och undervisningsplaner. Överstyrelsen yttrar därvid bland annat:

Skolformerna. Såsom av redogörelsen för de inkomna yttrandena framgår, har på många håll mer eller mindre tydligt uttalats den meningen, att det egentligen varit bäst, om de gamla tekniska elementarskolorna bibehållits och successivt anpassats efter utvecklingens krav, i vilket fall vi alldeles icke behövt de nya skolformerna eller de nya benämningarna tekniska fackskolor och tekniska gymnasier. Om denna mening vore riktig, skulle hela den omfattande utredning, som pågått allt sedan år 1907 och låg till grund för 1918 års riksdags beslut i frågan, hava varit förgäves.

Den av Kungl. Maj:t år 1907 tillsatta kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande, vanligen kallad *1907 års tekniska kommitté*, föreslog, som bekant, i sitt år 1912 avgivna betänkande, att alla de tekniska elementarskolorna skulle avvecklas och ersättas med mera specialiserade *tekniska fackskolor*.

Kommitténs förslag vann i stort sett anslutning men från åtskilliga håll påpekades, att en mindre specialiserad teknisk utbildning i många fall kunde vara till större gagn än den rena fackbildningen. I denna riktning uttalade sig, bland andra, kommerskollegiet.

De år 1916 tillkallade sakkunniga för ärendets ytterligare beredning, vanligen kallade *1916 års departementssakkunniga*, underströko i sitt år 1917 avgivna betänkande i likhet med 1907 års tekniska kommitté kraftigt behovet av *tekniska fackskolor* med undervisningen specialiserad på var sina olika industriella områden. Behovet av dylik teknisk specialutbildning utslöte emellertid icke behovet av allmänt teknisk utbildning och särskilda läroanstalter för denna utbildning. I detta sammanhang påpekade de sakkunniga, att dessa sistnämnda läroanstalter i många fall kunde bliva till gagn för ynglingar, som ägnade sig åt andra yrken än de rent industriella, exempelvis för blivande jordbrukare, blivande tjänstemän vid tullen, intendenturen etc. De sakkunniga föreslogo, att ifrågasvarande läroanstalter, som ju i flera avseenden skulle likna de dåvarande tekniska elementarskolorna och lämpligen borde åstadkommas genom att några av dessa bibehölles, ehuru med undervisningen omlagd i nyss antydd riktning, finge benämningen *tekniska gymnasier*.

1918 års riksdag godkände efter förslag av Kungl. Maj:t vad de sakkunniga sålunda förordat och beslöt upprättande av vissa tekniska fackskolor och tekniska gymnasier.

Ännu hava dock icke alla de tekniska elementarskolorna blivit omorganiserade. Fördenskull finnas för närvarande — oavsett tekniska skolan i Stockholm, som sedan gammalt intager en särställning — tre olika former av statliga skolor för teknisk undervisning på mellanstadiet, nämligen *tekniska elementarskolor*, *tekniska fackskolor* och *tekniska gymnasier*.

Enligt gällande stadga har *teknisk elementarskola* till ändamål att meddela elementära tekniska kunskaper åt ynglingar, som vilja bilda sig för utövande av industriell verksamhet. — Till en början är undervisningen gemensam för alla lärjungarna i samma klass, men senare sker uppdelning i tre linjer: en mekanisk, en kemisk och en byggnadsteknisk. — Lärotiden omfattar tre läsår. — För att kunna intagas som ordinarie lärjunge fordras, bland annat, att hava uppnått 14 års ålder. — Inträdesökande bör förete vitsord över föregående praktisk sysselsättning, om sådan finnes att åberopa.

Jämlikt av riksdagen år 1918 godkända grunder och därefter utfärdad stadga har *teknisk fackskola* till ändamål att meddela den tekniska utbildning, som jämte industriell erfarenhet erfordras för arbetsledare å verkstäder och andra industriella arbetsplatser ävensom för ritare, detaljkonstruktörer och laboratoriebiträden m. fl. Undervisningen är huvudsakligen inriktad på visst industriellt område. Lärotiden omfattar två läsår. Vid maskinfackskolan i Eskilstuna är första årskursen delad på två år med aftonundervisning, avsedd att begagnas jämsides med förvärvsarbete i staden. För inträde i första klassen fordras, bland annat, att den inträdesökande fyllt 17 år, samt att han under minst två år deltagit i yrkesmässigt arbete av den art, att det kan anses utgöra en god förberedelse för studierna i den fackskola, vari inträde sökes.

Enligt förenämnda stadga har *tekniskt gymnasium* till ändamål att meddela den allmänt tekniska bildning och i förening därmed de merkantila kunskaper, som erfordras för handhavande av göromålen på verkstäders och fabrikers rit- och affärskontor eller för ledningen av mindre och föga specialiserade industriella företag eller för affärsverksamhet med industriens förnödenheter och alster. — Lärotiden omfattar tre läsår. — För inträde i första klassen fordras, bland annat, att den inträdesökande fyllt 15 år; samt att han under minst två månader deltagit i industriellt arbete av den art, att den kan anses vara en god förberedelse för studierna vid gymnasiet.

Ehuru här ifrågakvarande läroanstalter hava åtskilligt gemensamt, äro de i vissa avseenden skiljaktiga. Så till exempel skilja sig de tekniska gymnasierna från de tekniska elementarskolorna huvudsakligen däri, att verkstadsarbetet är borttaget och ersatt dels av fordran på viss praktik före inträdet, dels av tekniska laborationer, varjämte undervisningen i språk och merkantila ämnen gjorts avsevärt fylligare. Vidare förekommer i det tekniska gymnasiet med undantag för det i Örebro ingen linjeuppdelning. Dock har en viss differentiering av undervisningen vissa lärjungegrupper emellan ansetts möjlig och även tillämpats i en del fall.

De tekniska fackskolorna skilja sig från de tekniska gymnasierna, respektive tekniska elementarskolorna huvudsakligen däri, att undervisningen är mera speciellt inriktad på visst fack och lärotiden förkortad till två år. Undervisningen går djupare och når även högre än i de övriga skolorna i just det fack, undervisningen avser. Det oaktat är specialiseringen ej starkare än att utbildningen kan tjäna som grundval för ganska skilda verksamhetsuppgifter inom samma fack. Tidsvinsten uppstår genom att inträdesfordringarna delvis äro avsevärt högre än till de övriga tekniska skolorna, särskilt i avseende å praktik, och genom att mindre tid ägnas åt handelsämnen och språk.

Beträffande *undervisningens specialisering* innehålla de inkomna yttrandena ganska divergerande uttalanden. Somliga göra gällande, att spe-

Kritiska synpunkter på den nuvaran-

de organisa-
tionen av den
lägre teknis-
ka undervis-
ningen.

cialiseringen är för stor, under det att andra åter anse, att undervisningens specialisering är det enda riktiga och att den allmänt tekniska undervisningen i de odifferentierade tekniska gymnasierna är onyttig och den där lämnade undervisningen i merkantila ämnen utan värde.

Överstyrelsen hävdar, att den fackliga specialiseringen icke bör drivas för långt särskilt i ett land som vårt, där ej heller industrien visar någon långt driven specialisering och där många av de speciella industrigrenarna hava allt för ringa omfattning för att motivera särskilda fackskolor. Vid utformningen av våra tekniska fackskolor har man visserligen eftersträvat en viss specialisering, men man har ej helt bortsett från sådana ämnen, som jämte de rena fackämnena kunna komma i fråga i samma fack. För övrigt bör man komma i häg, att de särskilda fackskolornas fackområden var för sig äro synnerligen omfattande. Exempelvis skall undervisningen i den trätekniska fackskolan till huvudsaklig del röra sig om träet och dettas bearbetning till olika produkter, men hithörande område är så stort, att det erbjuder mer än tillräckligt fält för olika levnadsbanor. Ämnesområdet är t. o. m. snarare för omfattande än för trångt och har föranlett yrkande på att trätekniska fackskolan inriktades på det mera begränsade området cellulosaindustri.

De tekniska fackskolorna kunna därför icke sägas vara för mycket specialiserade. En svagare specialisering skulle nödvändigt medföra otillräcklig fackbildning eller längre studietid medan en längre driven specialisering skulle påkalla ännu flera fackskolor och ökade kostnader.

Vad åter angår *de odifferentierade tekniska gymnasierna* synes den av 1916 års sakkunniga förebragta motiveringen i stort sett hava visat sig hållbar. Det förhåller sig ej så, som här och var antagits vara fallet, att de odifferentierade tekniska gymnasiernas undervisning skulle vara så allmänt teknisk, att den från gymnasiet avgångne skulle vara lika kompetent eller, som det samtidigt antydes, inkompetent i allt. Ser man på de tekniska elementarskolorna, skall man finna, att huvudparten av eleverna städse ägnat sig åt det mekaniska facket. Detta sammanhänger givetvis med det faktum, att inom nästan all industriell verksamhet det maskintekniska och det därmed nära förbundna värmetekniska spelar en mycket stor roll, så stor, att en god allmän förståelse för dessa tekniska områden ofta är nödvändigare än andra fackkunskaper. Inriktningen på det maskin- och värmetekniska har bibehållits i de moderniserade tekniska elementarskolor, som nu utgöra de odifferentierade tekniska gymnasierna. Givetvis har härvid hänsyn tagits till att det maskinella vid industriella företag numera till stor del är på ett eller annat sätt elektrifierat, varför undervisningen i elektroteknik beretts ett icke obetydligt rum. Vad de byggnadstekniska och kemiska ämnesområdena beträffar, hava dessa fått en mindre framträdande ställning, dock så, att lärjungarna bibringas så mycken insikt i dem som en tekniker anses böra äga, vilken verksamhet han än må ha. I stället för att, såsom några förmodat, de odifferentierade tekniska gymnasiernas undervisning skulle vara mindre teknisk än de förutvarande tekniska elementarskolornas är förhållandet snarare motsatt, nämligen i de avseenden här ovan angivits. Att det oaktat ökad tid kunnat anslås till undervisning i merkantila ämnen sammanhänger givetvis därmed, att verkstadsarbete icke förekommer utan ersatts av fordran på minst sex månaders yrkesmässigt arbete före avgångsexamen. Det nya kravet på någon färdighet i ritning före

inträdet i gymnasiet bidrager också till att öka utrymmet för andra undervisningsämnen. Därtill kommer att undervisningen i ett flertal ämnen, exempelvis frihandsteckning och språk, erhållit en mera teknisk inriktning nu än förr.

Till följd av det sätt, på vilket den lokala ledningen av det *tekniska gymnasiet* i Örebro ansett riksdagens medgivande angående undervisningens differentiering kunna tillämpas, har detta kommit att intaga en särställning, så till vida att, enligt ledningens eget påstående, undervisningen på var och en av gymnasiets olika linjer blivit ungefär lika facklig som i motsvarande fackskola, varjämte, tack vare den längre lärotiden, mera tid kunnat ägnas åt allmänt tekniska och merkantila ämnen. På samma sätt har den merkantila undervisningen å den merkantila linjen i Örebro gjorts mera omfattande än vid övriga tekniska gymnasier. Vad beträffar den fackliga undervisningen i Örebro ligger en viss svaghet däri, att praktikfordran är såsom för tekniskt gymnasium begränsad till två månader före inträdet, medan för inträde i teknisk fackskola fordras en praktiktid av minst två år. Denna skillnad måste givetvis inverka på undervisningens karaktär och resultat till förmån för fackskolan. Fråga är, om Örebrogymnasiets utökade merkantila undervisning, vilken, enligt vad läroverkskollegiet i Örebro uttalar, skulle vara fullt jämbördig med handelsgymnasiernas, verkligen är förenlig med det tekniska gymnasiet uppgift. Det synes uppenbart, att den tekniska delen av undervisningen här fått träda tillbaka, så att man med vida större skäl än beträffande de tekniska gymnasierna i övrigt kan anse, att undervisningen är allt för litet teknisk.

Vilken uppfattning man än må hava i fråga om Örebrogymnasiets linjeuppdelning och differentiering, måste man konstatera, att tillkomsten av dessa icke förutsedda anordningar ökat antalet skolformer och därigenom gjort vårt system av tekniska undervisningsanstalter på mellanstadiet betydligt mera komplicerat än det skulle hava varit, därest omorganisationen skett mera i överensstämmelse med det till grund för den av riksdagen 1918 godkända omorganisationsplanen liggande 1916 års sakkunnigas förslag. Ty det kan icke hava varit de sakkunnigas och ej heller riksdagens mening, att differentieringen av undervisningen skulle få göras så stark, att därigenom uppstode olika linjer med anspråk på att i fråga om facklighet kunna jämföras med tekniska fackskolor.

I åtskilliga yttranden, särskilt de från Västerås och Härnösand, har starkt framhållits behovet av att *de tekniska fackskolornas lärotid* utökas till tre år för att kunna bibringa lärjungarna erforderlig utbildning samt att samtidigt därmed de teoretiska inträdesfordringarna begränsas till vad som i vissa ämnen kräves i realskolexamen och att praktikfordran nedsattes till ett år.

Överstyrelsen finner det ytterst svårt att angiva några bestämda och generella normer i avseende på arten och storleken av de krav, man anser sig böra uppställa, för att utbildningen skall anses tillräcklig. Kravet på lärotidens längd synes vara störst i de elektriska och kemiska facken, men ej heller där torde en utökning från två till tre år vara absolut nödvändig.

Givetvis beror mycket på i vad mån de föreskrivna *inträdesfordringarna* kunna vederbörligen upprätthållas. I detta avseende har det varit mindre väl beställt, väsentligen på grund av svårigheten för de unga att skaffa

sig erforderlig kompetens icke blott i avseende å det teoretiska utan kanske än mer beträffande praktisk utbildning.

För att bereda ökade möjligheter att förvärva *den teoretiska kompetensen* har, som bekant, riksdagen år 1924 medgivit, att vid lärlings- och yrkesskolor må efter överstyrelsens prövning kunna anordnas särskilda kurser för lärjungar, som önska förbereda sig till inträde i teknisk fackskola. Överstyrelsen vågar tro, att nämnda kurser skola bliva till avsett gagn.

Vad beträffar *den förberedande praktiska utbildningen* ha tyvärr hittills inga anordningar förefunnits, som varit ägnade att möjliggöra denna på ett med hänsyn till den tekniska undervisningen tillfredsställande sätt. Svårigheten särskilt under de senare årens ekonomiska depression och därav följande arbetslöshet har dels föranlett åtskilliga dispenser från den i avseende å praktik föreskrivna minimitiden, dels och i synnerhet medfört, att vid inträdesansökningarnas prövning vederbörande nödgats godkänna praktik, som alldeles icke varit tillfredsställande i avseende å arten. Skolöverstyrelsen har emellertid i anslutning till tidigare åtgärder föreslagit industriförbundet att söka ordna saken genom att dels uppställa vissa normer för den praktiska utbildningen i olika varianter, dels söka förmå ett tillräckligt antal lämpliga arbetsgivare att mottaga arbets elever. Industriförbundet har upptagit ärendet till behandling, varför man torde kunna förvänta, att den betydelsefulla praktikfrågan snart skall bliva löst. Därigenom bleve ett av de starkaste skälen till kravet på fackskolornas omläggning borteliminerat. I betraktande av de tekniska fackskolornas uppgift och den brist på praktisk erfarenhet, som ofta påtalats i fråga om våra unga tekniker, anser överstyrelsen principiellt olämpligt att sänka inträdesfordringarna i här berörda avseende, detta även i fråga om dem, som avlagt realskolexamen. En generell eftergift på denna punkt skulle givetvis så förändra fackskolornas karaktär, att fackligheten bleve väsentligt försvagad. Det torde beaktas, att vid fackskolor i utlandet fordras väsentligt längre praktik, exempelvis i Danmark ända till fyra år.

Såsom av den här förut lämnade redogörelsen torde hava framgått, äro de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna var för sig motiverade, och då de hava även i viss mån olika mål samt fördenskull organiserats på väsentligt olika sätt, vore det tvivelsutan olyckligt att endast med hänsyn till fackskolornas nu framträdande svaghet i konkurrensen från gymnasiernas sida företaga sådana förändringar, att den avsedda olikheten därigenom skulle upphävas eller väsentligt försvagas.

Överstyrelsen avslutar sitt yttrande i nu berörda delar med följande sammanfattning:

Sammanfattning.

Den lägre tekniska undervisningens nuvarande komplicering i fråga om skolformerna beror uteslutande därpå, att, jämte de på grundvalen av tidigare utredningar år 1918 bestämda normalformerna *tekniska fackskolor* och *tekniska gymnasier*, förekomma tekniska elementarskolor, som icke ännu blivit omorganiserade samt att tekniska gymnasiet i Örebro, i följd av riksdagens särskilda medgivande och det sätt, på vilket detta medgivande tillämpats, erhållit en icke avsedd från normalformerna vä-

sentligt avvikande anordning. Vidare torde få anses klarlagt, att de tekniska fackskolorna liksom även de tekniska gymnasierna äro väl motive-
rade, varför det skulle vara en reform bakåt att endast för uniformitetens
skull utjämna skillnaden mellan dem. I varje fall torde man böra av-
vakta den ytterligare erfarenhet, som kan vara att vinna genom tillämp-
ningen av de nya undervisningsplaner och andra anordningar, för vilka
skolöverstyrelsen påkallat vederbörlig medverkan bland annat även av
de industriella föreningarna. Däremot vore det möjligen mera ändamåls-
enligt att till avhjälpande av den enligt 1924 års motionärer under krigs-
åren uppkomna »överorganisationen» på ett eller annat sätt genomföra
omorganisationen även beträffande de återstående tekniska elementarsko-
lorna och bringa det just under krigsåren och närmast därefter så starkt
utvecklade Örebro läroverket till närmare överensstämmelse med någon
av skolsystemets normala former.

Överstyrelsen ingår härefter på frågorna om de ifrågavarande läroan-
stalternas antal och förläggning, elevtillgången, kostnaderna och even-
tuella besparingsmöjligheter. Härom yttrar överstyrelsen bland annat:

I avseende å läroanstalternas antal och förläggning må erinras, att vid
tiden för den av 1907 års tekniska kommitté företagna utredningen funnos
tekniska elementarskolor och med dem jämförliga läroanstalter till ett
antal av 12, fördelade på 10 olika platser.

Läro-
anstalternas
antal och
förläggning.

I sitt år 1912 avgivna betänkande föreslog 1907 års tekniska kommitté
11 omorganiserade och nya läroanstalter — fränsett en gjutmästarskola i
Falun — fördelade å 8 platser, varjämte skulle kvarstå i oförändrat skick
4 läroanstalter å 4 platser. Inalles bleve detta alltså 15 läroanstalter, för-
delade å 12 platser.

I enlighet med 1916 års sakkunnigas förslag skulle de nya och omorga-
niserade läroanstalterna, även här bortsett från gjutmästarskolan, hava bli-
vit 13, fördelade på 10 eventuellt endast 8 platser, varjämte även i detta
fall komma de utanför förslaget varande 4 läroanstalterna å 4 platser.
Hela antalet läroanstalter skulle alltså i enlighet härmed blivit 17, för-
delat på 14 eventuellt 12 platser.

Enligt riksdagens år 1918 och senare fattade beslut finnas nu följande
nya eller omorganiserade läroanstalter nämligen: 1 elektroteknisk fack-
skola i Västerås, 1 maskinfackskola i Malmö, 1 byggnadsfackskola i Malmö,
1 kemisk fackskola i Malmö, 1 träteknisk fackskola i Härnösand, 1 maskin-
fackskola i Eskilstuna, 1 tekniskt gymnasium i Örebro (omfattande 4 linjer:
maskinteknisk, kemisk, elektroteknisk och merkantilt teknisk), 1 tekniskt
gymnasium i Malmö och 1 tekniskt gymnasium i Härnösand.

Dessutom äro bergsskolorna i Filipstad och Falun omorganiserade till
huvudsaklig likhet med tekniska fackskolor.

Av de förutvarande läroanstalterna kvarstå: 1 teknisk elementarskola i
Norrköping, 1 teknisk elementarskola i Borås, byggnadsyrkesskolan i Stock-
holm, maskinyrkesskolan i Stockholm samt Chalmerska institutets lägre
avdelning och vävskolan i Borås, vilka icke ännu blivit omorganiserade.

För närvarande finnas alltså av ifrågavarande läroanstalter 11 omorga-
niserade eller nya, fördelade till 7 platser, samt 6 icke omorganiserade å
4 platser eller inalles 17 läroanstalter å 11 platser.

Det nuvarande antalet lägre tekniska läroanstalter och det antal platser, till vilka de äro fördelade, överstiger sålunda icke minimiantalet enligt 1916 års sakkunnigas förslag och överstiger med endast 2 läroanstalter vad 1907 års tekniska kommitté föreslagit år 1912.

Såsom framgår av det ovan sagda, är den på grundvalen av tidigare utredningar och förslag av riksdagen år 1918 godkända organisationsplanen icke ännu fullt genomförd. Även de återstående tekniska elementarskolorna skulle ju omorganiseras. Ännu saknas de föreslagna fackskolorna för väg- och vattenbyggnad, för textilindustri samt för trämasse-, cellulos- och pappersindustri. Att märka är att varken Borås eller Norrköping velat åtnöjas med att därvarande tekniska elementarskolor skulle omvandlas till enbart fackskolor utan dessa skolors styrelser hava fordrat, att, jämte de nya fackskolorna, de gamla elementarskolorna skulle bibehållas såsom tekniska gymnasier, allt på sätt som närmare framgår av Kungl. Maj:ts hithörande propositioner till riksdagen år 1921. Riksdagen ansåg sig emellertid icke kunna för det dåvarande bifalla förslaget om utveckling av de ännu återstående tekniska elementarskolorna i Norrköping och Borås till tekniska gymnasier. Beträffande de ifrågasatta fackskolorna för väg- och vattenbyggnad samt för vävnadsindustri ansåg riksdagen, att från principiell synpunkt icke vore något att invända mot förslaget, men att med den föreslagna omorganisationen kunde anstå ännu något år. Beträffande pappersfackskolan, som skulle förläggas till Värmland, eventuellt Karlstad, har förslaget därom ännu icke förts vidare. Däremot har fråga uppstått, att trätekniska fackskolan i Härnösand skulle givas en mot nyssnämnda skola svarande inriktning. Slutligen må nämnas, att 1919 års sakkunniga för Chalmerska institutets i Göteborg omorganisation funnit anledning föreslå, att, sedan institutets högre avdelning framdeles överflyttats till den för densamma föreslagna nybyggnaden, den lägre avdelningen skulle avskiljas och omorganiseras till tekniskt gymnasium jämte tekniska fackskolor lämpligen för maskin- och skeppsbyggnadsindustri samt för elektrisk industri.

Utän att här ingå på frågan om och när de sålunda ifrågasatta utvidgningarna av de tekniska läroanstalterna böra genomföras kan emellertid konstateras, att åtskilliga av de läroanstalter, som föreslagits redan år 1912, icke ännu blivit upprättade, varför talet om överorganisation i detta avseende saknar fog. Vad särskilt beträffar frågan om de tekniska gymnasierna synes intresset för upprättandet av dylika vara så omfattande, att det näppeligen kan vara riktigt att, såsom från åtskilliga håll gjorts gällande, denna skolform skulle visat sig vara misslyckad eller att antalet tekniska gymnasier skulle hava blivit för stort. Att märka är även att de tekniska gymnasiernas elevtillgång är relativt god.

Beträffande de tekniska läroverkens förläggning framhålla 1924 års motionärer, att en starkare koncentration borde eftersträvas. Det är givetvis alldeles riktigt, att sammanförandet av likartad undervisning till större anstalter till en viss gräns medför stora pedagogiska och ekonomiska fördelar. Överstyrelsen har också städse sökt främja förläggningen av två eller flera av de tekniska läroanstalterna till samma plats. Men det kan icke bortses ifran att de förhandenvarande förhållandena icke alltid medgiva den koncentration av undervisningsanstalterna, som eljest vore önskvärd. Det skulle för övrigt möta stora svarigheter att avveckla redan

Koncentration till större anstalter.

upprättade läroanstalter, särskilt där kommunerna till fullgörande av sina åtaganden nedlagt stora kostnader på läroverksbyggnader och dylikt. Ett av de starkaste skälen till att de tekniska läroverken liksom andra läroverk blivit förlagda till skilda orter torde vara hänsynen till de studerande, i det att man velat bereda så många som möjligt tillfälle att under studietiden bo i sina hem eller åtminstone hava nära tillgång till dem. Även med hänsyn till lärarnas önskvärda kontakt med vederbörande industriområden torde en dylik förläggning vara fördelaktig. Dessa synpunkter synas hava varit bestämmande för exempelvis den elektrotekniska fackskolans förläggning till Västerås, och på grund av liknande förutsättningar har den fristående maskintekniska fackskolan i Eskilstuna växt fram. Överstyrelsen skulle dock för sin del icke hava något emot en koncentring av den tekniska undervisningen till färre och större anstalter, därest denna kunde ske utan allt för stora skador och olägenheter, som kanske mer än uppvägte de med koncentrationen avsedda fördelarna.

Såväl i de meromnämnda motionerna som i åtskilliga yttranden framhäves tillloppet av inträdessökande som ofelbart mått på graden av en läroanstalts lämplighet och livsduglighet, och den omständigheten, att några av de nyinrättade fackskolorna hava allt för få elever, anse motionärerna otvivelaktigt visa, att våra tekniska undervisningsanstalter blivit överorganiserade till den grad, att en beskärning nu måste ske.

Elev-
tillgången.

Vad beträffar elevtillloppet såsom mått på en läroanstalts lämplighet och livsduglighet kan detta mått möjligen vara användbart beträffande enskilda anstalter, vilka såsom ekonomiska företag äga olika förutsättningar att vara lämpliga och måhända äro nödsakade att konkurrera med och bekämpa varandra. Då staten upprättat ett flertal läroanstalter av i huvudsak samma slag, torde man emellertid böra utgå från att dessa skola vara likställda i fråga om lämplighet och att den konkurrens, som här kan komma i fråga, bör begränsas till undervisningens resultat utan att avse den ena eller andra anstaltens existens, vilken det torde tillkomma statsmakterna att pröva med vederbörlig hänsyn till det helas väl.

Elevtillgångens växlingar och fördelning å de olika läroanstalterna framgår närmare av särskilda, vid överstyrelsens skrivelse fogade tabeller över de tekniska läroverkens elevantal. Såsom av däri förekommande uppgifter kan beräknas utgjorde antalet av de under femårsperioden 1910—1914 i de dåvarande tekniska elementarskolorna nyinskrivna lärjungarna 761, varav 279 eller i runt tal 37 procent kommo på skolan i Örebro, medan av motsvarande antal, som för femårsperioden 1920—1924 uppgick till 1,006, nämnda skola emottagit ej mindre än 500 eller nära 50 procent.

I avseende på orsakerna till nämnda förskjutning kan man möjligen peka på det förhållandet, att de tekniska elementarskolorna i allmänhet under en lång tid höllos tillbaka av hänsyn till den år 1907 påbörjade utredningen och det stora reformförslag, som följde därav år 1912, medan ledningen av tekniska elementarskolan i Örebro icke lät sig hindras därav i fråga om denna skolas utveckling. Överstyrelsen, som först efter år 1918 fått med den tekniska undervisningen att skaffa, anser sig icke kunna bedöma, i vad mån den angivna uppfattningen angående förhållandena före nämnda tid är riktig. Däremot tror sig överstyrelsen kunna vitsorda, att den skillnad i fråga om utrustning, lärarkrafter och undervisningsplaner, som dessförinnan må hava förefunnits, under de senare åren

väsentligen bortarbetats, därigenom att även andra läroanstalter än den i Örebro blivit tillgodosedda, så att i berörda avseende numera knappast finnes någon reell anledning för inträdessökande att föredraga tekniska läroverket i Örebro framför något av de övriga. Att så ändå alltjämt sker torde till stor del bero därpå, att även för elevtillströmningen traditionen har sin betydelse.

Vid jämförelse med de nya tekniska fackskolorna är dessutom att märka den förut omnämnda betydande skillnaden i inträdesfordringar och att fackskolorna, trots ett omfattande upplysningsarbete, ännu äro alltför litet kända icke blott bland ungdomen och de ungas målsmän utan även inom de industrikretsar, skolorna äro avsedda att tjäna. Betydelsen av det senare framhålles även från Örebrohåll särskilt i avseende å det ringa elevantalet å den i Örebro inrättade merkantila linjen, vilken dock allt ifrån början haft stödet av läroanstaltens gamla förbindelser och ett i det hela stort elevmaterial för rekryteringen. Även 1924 års motionärer hava erkänt de tekniska fackskolornas svåra ställning, nämligen i allmänhet i fråga om konkurrensen med de äldre till tekniska gymnasier omdanade elementarskolorna. Det torde vara självklart, att denna ställning blivit ytterligare försvårad därigenom, att Örebrogymnasiet uppdelats i linjer, som erbjuda fackskolornas undervisning med bibehållande av gymnasiets lägre inträdesfordringar och dess även enligt Örebrostyrelsens yttrande lockande »studentexamen» och förnämligare etikett.

icke minst torde den nästan allt sedan fackskolornas tillkomst rådande ekonomiska depressionen hava verkat återhållande på dem, som eljest kunde hava önskat utbildning i teknisk fackskola. Den tid, som förflutit efter de tekniska fackskolornas tillkomst har varit allt för kort och förhållandena under denna tid hava varit allt för onormala för att man på grund av den ringa elevtillslutningen redan nu skulle kunna döma om dessa skolors lämplighet och livsduglighet. Det är väl också mycket troligt, att såsom här förut framhållits elevantalet i de övriga tekniska läroanstalterna, bland dem även fackskolorna, skulle varit större, om Örebrogymnasiet icke fått utvidga sig utöver sin vid omorganisationsplanens uppgörande avsedda ram.

Vad åter angår elevantalet å de kvarvarande tekniska elementarskolornas olika linjer är att märka, att detta städse varit ringa å de kemiska och byggnadstekniska linjerna, men att det i övrigt varit tillfredsställande samt att dessa skolors elevtillgång icke synes hava rönt något mera avsevärt inflytande av de övriga skolornas tillkomst eller förändrade organisation. Skolöverstyrelsen skulle icke hava något att invända mot en indragning av ifrågavarande linjer, därest detta vore av någon avsevärd betydelse. Om samtidigt verkstadsarbetet borttoges från skolschemat och ersattes av viss praktikfordran samt de därigenom ledigblivna timmarna ansloges till laborationer och en utökning av den merkantila undervisningen, så vore därmed den förut ifrågasatta omorganisationen till tekniska gymnasier i huvudsak gjord. En omorganisation till enbart tekniska fackskolor skulle stå rakt i strid mot de lokala myndigheternas och andra intresserades bestämda uppfattning. Den skulle för övrigt ej heller vara motiverad med hänsyn till den elevtillgång, dessa relativt allmänt lagda tekniska läroanstalter haft och alltjämt ha. Den ekonomiska betydelsen av förenämnda omläggning skall belysas i det följande.

Förut har något berörts betydelsen av läroanstalternas förläggning med hänsyn till elevernas hemorter. Vid undersökning av den förhandenvaran-

de elevtillgången vid varje skola visar sig att, såsom här efteråt intagna tablå A utvisar, flertalet elever äro hemmahörande i den stad och det län, varest skolan är belägen. Beträffande Örebroläroverket finner man dock, att endast 28—29 procent av elevantalet kommer från Örebro stad och län samt att, även om angränsande Kopparbergs, Värmlands och delvis Västmanlands län räknas till denna skolas område, mer än hälften av elevantalet kommer från mera avlägsna orter. Denna hälft skulle således i avseende å resekostnader och dylikt med ungefär samma fördel kunnat begagna sig av de övriga hithörande läroanstalterna. Även i avseende härå kommer man alltså till att Örebroläroverket blivit onödigt stort samt att en viss begränsning här icke skulle betyda någon minskning i ungdomens studiemöjligheter, så länge det finnes gott utrymme i andra motsvarande skolor.

Tablå A.

De ordinarie lärjungarnas vid de tekniska läroverken fördelning med hänsyn till hemorten vårterminen 1925.

Läroverkets ort	Lärjungarnas hemorter	Antal	Procent	
<i>Malmö.</i>	Malmö stad	47	47	86
	Skåne utom Malmö	39	39	
	Andra orter	15	14	
<i>Örebro.</i>	Örebro stad	50	18	28,5
	Örebro län utom staden	28	10,5	
	Kopparbergs län	25	9	18,5
	Värmlands län	17	7	
	Västmanlands län	8	2,5	
	Andra orter	145	53	
<i>Norrköping.</i>	Norrköpings stad	36	51,5	64
	Länets utom staden	9	12,5	
	Andra orter	25	36	
<i>Borås.</i>	Borås stad	29	56	73
	Älvsborgs län utom staden	9	17	
	Andra orter	14	27	
<i>Härnösand.</i>	Härnösands stad	15	31,3	91,7
	Norrland i övrigt	29	60,4	
	Andra orter	4	8,3	
<i>Västerås.</i>	Västerås stad	2	18	27
	Västmanlands län utom staden	1	9	
	Andra orter	8	73	
<i>Eskilstuna.</i>	Eskilstuna stad	77	90	94
	Länets utom staden	3	4	
	Andra orter	5	6	

Med avseende på elevtillgången vid de tekniska läroverken överhuvud taget är att märka, att denna tidigare varit utsatt för starka växlingar. Liknande växlingar hava förekommit även vid andra läroanstalter såsom vid bergsskolorna i Filipstad och Falun, vilka även de lida av försvagad elevtillgång under nuvarande tid. Då man beaktar, att dessa skolor tidigare, exempelvis i början av 1880-talet, hade ytterst få, ibland endast 4 elever, men att de det oaktat varit till sådant gagn, att de för 1907 års tekniska kommitté syntes förebildliga för hur hela den lägre tekniska undervisningen borde ordnas, och på senare årtiondena gått ytterligare framåt, så torde man ej böra låta sin uppfattning om de nyinrättade tekniska fackskolorna allt för mycket påverkas av att deras elevtillgång för närvarande är oegentligt liten. Tydligt är, att nyssberörda växlingar på ett eller annat sätt sammanhånga med de ekonomiska konjunkturerna, och dessa gå, som bekant, mer eller mindre regelbundet upp och ner. Man torde alltså kunna vänta en förbättring mer eller mindre snart. Det under de senaste åren förefintliga antalet ordinarie lärjungar vid de olika tekniska läroverken redovisas närmare i följande tablå B.

Tablå B.

Uppgift å antalet ordinarie lärjungar vid statens tekniska läroverk under höstterminerna 1919—1925.¹

Tekniska läroverket i	Klass	Antal ordinarie lärjungar höstterminerna 1919—1925							
		1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	
<i>Norrköping:</i> Teknisk elementarskola	I	29	29	28	24	23	27	23	
	II {	M	17	12	12	12	13	7	8
		B	5	3	4	8	9	5	7
	III {	K	4	5	4	2	1	5	4
		M	7	15	11	8	9	12	5
		B	1	6	4	3	6	11	5
		K	5	3	3	3	2	1	4
Summa	—	68	73	66	60	63	68	56	
<i>Borås:</i> Teknisk elementarskola	I	36	35	33	28	21	17	17	
	II {	M	22	16	19	19	15	14	9
		B	—	—	—	2	2	1	—
	III {	K	8	5	3	1	2	3	4
		M	14	16	12	17	15	14	10
		B	3	1	—	—	2	1	1
		K	3	9	5	2	—	2	—
Summa	—	86	82	72	69	57	52	41	

¹ M = mekanisk eller maskinteknisk avdelning.

B = byggnadsteknisk avdelning.

K = kemisk-teknisk avdelning.

E = elektroteknisk avdelning.

Merk = merkantilt teknisk avdelning.

Tekniska läroverket i	Klass	Antal ordinarie lärjungar höstterminerna 1919—1925							
		1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	
<i>Örebro:</i> Teknisk elementarskola (till och med vårter- minen 1921) och tekniskt gym- nasium	I	92	123	111	106	109	97	85	
	II	M	27	33	34	55	40	43	35
		B	8	—	—	—	—	—	—
	III	K	12	6	13	15	15	12	16
		E	37	46	55	32	29	24	28
	Merk		—	—	8	7	7	10	5
		M	40	29	25	33	45	40	34
	B		6	5	—	—	—	—	—
		K	16	10	6	10	12	14	9
	E		23	33	37	46	31	26	22
Merk		—	—	—	4	7	6	8	
Summa	—	261	283	289	308	295	271	242	
<i>Malmö:</i> Teknisk elementarskola (till och med vårter- minen 1921)	II	M	46	—	—	—	—	—	—
		B	5	—	—	—	—	—	—
	III	K	2	—	—	—	—	—	—
		M	31	40	—	—	—	—	—
		B	7	2	—	—	—	—	—
K	3	2	—	—	—	—	—		
Tekniskt gymnasium	I	31	31	23	30	21	17	16	
	II	—	24	27	25	24	16	15	
	III	—	—	21	20	19	21	12	
Maskinfackskola	I	22	27	30	31	18	14	5	
	II	—	18	24	18	26	20	13	
Husbyggnadsfackskola	I	—	9	3	9	4	3	9	
	II	—	—	7	3	7	4	3	
Kemisk fackskola	I	—	—	4	4	2	4	6	
	II	—	—	—	4	4	2	3	
Summa	—	147	153	139	144	125	101	82	
<i>Härnösand:</i> Teknisk elementarskola (till och med vårter- minen 1922)	I	M	37	—	—	—	—	—	—
		B	10	16	—	—	—	—	—
	II	K	3	7	—	—	—	—	—
		E	6	4	—	—	—	—	—
	III	M	10	10	14	—	—	—	—
		B	1	1	7	—	—	—	—
K	6	6	4	—	—	—	—		
Tekniskt gymnasium	I	—	24	17	15	15	13	10	
	II	—	—	20	15	17	15	17	
	III	—	—	—	17	12	18	8	
Träteknisk fackskola	I	—	4	3	5	1	4	4	
	II	—	—	4	—	3	—	3	
Summa	—	73	72	69	52	48	50	42	
<i>Västerås:</i> Elektroteknisk fackskola	I	30	31	24	10	7	5	8	
	II	—	28	23	16	9	6	2	
	Summa	—	30	59	47	26	16	11	10
<i>Eskilstuna:</i> Maskinfackskola	I	—	—	—	38	25	34	32	
	II	—	—	—	47	31	21	24	
	III	—	—	—	32	40	31	14	
	Summa	—	—	—	117	96	86	70	

Kostnaderna
för de
tekniska
läroverken.

1924 års motionärer liksom styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro med flera framhålla särskilt, att statens kostnader för undervisningen, för elev räknat, ställa sig väsentligt billigare i Örebrogymnasiet än i de övriga läroanstalterna. Enligt av styrelsen för Örebrogymnasiet på grundvalen av de tekniska läroverkens elevantal och stater för budgetåret 1924—1925 gjorda beräkningar skulle kostnaderna för lärjunge och år i Örebro uppgå till 536 kronor, i Malmö till 1,188 kronor, i Härnösand till 1,258 och i Västerås till 3,545 kronor. Härom anför skolöverstyrelsen i huvudsak:

Det torde emellertid böra beaktas, att de tekniska fackskolornas lärotid är endast två år, medan för Örebroläroverkets alla avdelningar lärotiden är tre år, att alltså den *totala* kostnaden blir vad fackskolorna beträffar endast två gånger men för Örebroläroverket tre gånger den årliga. Detta gäller naturligtvis ej allenast i avseende å *statens* kostnader utan även vad angår vederbörande kommuners omkostnader för läroverkshus, rektorsbostad med mera samt de studerandes utgifter för vistelsen vid skolan, mistad arbetsinkomst o. s. v. Likaså synes hava förbisetts, att vid läroverken i Malmö och Härnösand besparingar uppstått i följd av att vissa tjänster lämnats vakanta, att antalet extra lärartimmar i flera fall minskats o. s. v., medan tekniska gymnasiet i Örebro väsentligt överskridit sin stat och för den skull fått särskilda förstärkningsanslag, vilket endast i mindre omfattning kommit de övriga läroanstalterna till del.

Bortsett från dessa felaktigheter i förenämnda beräkningar finner skolöverstyrelsen emellertid själva betraktelsesättet alldeles oriktigt.

Staten har redan tidigt funnit anledning upprätta tekniska läroanstalter på olika orter i landet och efter långvariga ingående utredningar godkänt en ny plan för den lägre tekniska undervisningens ordnande, enligt vilken skulle upprättas tekniska fackskolor och tekniska gymnasier förlagda till *skilda* områden i landet. Denna plan har i huvudsak blivit följd. Att nu, då ogynnsamma ekonomiska förhållanden tillika med den under högkonjunkturen för högt uppdrivna produktionen av tekniker överhuvud taget minskat tilloppet till de tekniska läroanstalterna väsentligt under vad som skulle vara normalt, och innan de nya läroanstalterna blivit mera allmänt kända och fått visa sina möjligheter, åter nedlägga dessa och kanske helt beröva den ena eller andra orten den tekniska läroanstalt, den kanske länge ägt eller gjort stora uppoffringar för i form av läroverksbyggnader och dylikt, kan väl knappast komma i fråga. Ett dylikt tillvägagångssätt skulle stå i uppenbar strid med en för *framtiden* anlagd, rationell plan för undervisningens utveckling och därför och på längden medföra avsevärda ekonomiska förluster för det allmänna, om ock för ögonblicket någon ekonomisk vinst vore att göra. I betraktande av konjunkturväxlingarna synes icke otroligt, att man om några år åter skulle finna de nedlagda läroanstalterna behövlige och kanske kräva deras upprättande på nytt. Om alltså tekniska läroanstalter böra upprätthållas på de orter, där sådana nu finnas, och för de undervisningsutgifter, de efter ingående utredningar prövats böra avse, så måste ju statens utgifter för dessa läroanstalter i stort sett betraktas såsom ofrånkomliga och dessutom väl grundade. Ur statens synpunkt blir årskostnaden för elev helt enkelt en kvot av statens för *samtliga* de tekniska läroverken sammanlagda utgifter dividerad med summan av samtliga läroverkens elevantal. Hur detta elevantal för tillfället fördelats och hur i följd av olik-

formig fördelning elevkostnaden vid de olika läroanstalterna kan komma att ställa sig spelar i detta avseende icke någon roll, såvida det icke på någon plats hopas så många elever, att därigenom uppstå extra kostnader, som eljest icke skulle erfordrats. Ser man saken på detta sätt, vilket ur allmän synpunkt torde vara det enda riktiga, så skall man finna, att många av Örebroläroverkets elever, till exempel å den mekaniska linjen, som för närvarande omfattar två parallellavdelningar, hellre bort hänvisas till andra med den mekaniska linjen i Örebro jämförliga skolor, till exempel maskinfackskolan och tekniska gymnasiet i Malmö eller tekniska gymnasiet i Härnösand. Likaså skulle för närvarande ungefär hela den elektriska linjen i Örebro kunnat få rum i elektrotekniska fackskolan i Västerås, utan att kostnaden därstädes därigenom ökats i nämnvärd grad. Däremot skulle en dylik utjämning uppenbarligen medfört väsentliga besparingar i Örebro därigenom, att minst den ena av därvarande parallellavdelningar kunnat indragas och även kostnaderna för extra undervisning genom lärjungarnas indelning i laborations-, språk- och gymnastikgrupper minskats i samma mån som antalet dylika grupper bleve mindre stort.

Ehuru enligt överstyrelsens mening nedläggning av någon av de nu existerande läroanstalterna icke bör äga rum, bör man naturligtvis icke underlåta att göra besparingar på alla håll, där sådana utan större skada kunna åstadkommas.

Eventuella besparingsmöjligheter.

Bland redan företagna besparingar vill överstyrelsen erinra om att vissa ordinarie tjänster lämnats vakanta eller indragits, nämligen i Malmö och i Härnösand, varjämte lärjungarna i svagt besatta avdelningar undervisats gemensamt med andra, varigenom även vissa besparingar i arvodet för extra lärare uppkommit. Huvudsakligen med hänsyn härtill hava staterna för nämnda skolor minskats i Malmö från 129,200 till 120,000 kronor och i Härnösand från 75,600 till 62,950 kronor. Även för andra av de tekniska läroverken hava staterna minskats, där detta utan allt för stor olägenhet kunnat ske. I några fall hava ytterligare besparingar blivit möjliga exempelvis i Malmö, där besparingen å den till 120,000 kronor minskade staten och övriga anslagsmedel utgjorde 12,996 kronor för budgetåret 1923—1924 och 13,790 kronor för budgetåret 1924—1925.

Då det kan vara av intresse att se, vilka besparingar en indragning av den ena eller andra linjen eller fackskolan skulle kunna medföra, har skolöverstyrelsen gjort detaljerade utredningar i avseende dära.

Vad då först beträffar de sedan gammalt svagt besatta kemiska och byggnadstekniska linjerna vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Borås befinnes, att en indragning av dessa icke skulle medföra större besparingar för statsverket än i Norrköping 525 kronor och i Borås 1,050 eventuellt kanske 2,000 kronor, så länge nuvarande ordinarie lärare finnas kvar. Då kemilektorn i Norrköping avgår eller år 1930 inträder i pensionsåldern, skulle en ytterligare besparing av kanske 5—6,000 kronor bliva möjlig motsvarande skillnaden mellan lektorsavlöningen och arvodet för vissa extralärartimmar. Någon förflyttning av nämnde lektor lär ej kunna genomföras. På liknande sätt vore någon ytterligare besparing tänkbar för framtiden även i Borås.

Det kan emellertid icke bortses ifrån att undervisningen vid de tekniska elementarskolorna skulle bliva rätt mycket lidande på dessa indrag-

ningar, varför åtgärden icke är att rekommendera. Däremot skulle överstyrelsen anse mera lyckligt, om dessa återstående tekniska elementarskolor, såsom vederbörande skolstyrelser och ortsmyndigheter redan tidigare påyrkat, omorganiserades till tekniska gymnasier, vilket ävenledes skulle kunna medföra någon besparing men framför allt skulle möjliggöra vissa förbättringar i undervisningen.

Med avseende å en eventuell indragning av den svagt besökta *kemiska fackskolan i Malmö* visar utredningen, att den genom indragning av denna möjliga besparingen stannar vid 1,575 kronor, tills lektor Hector avgår eller år 1927 inträder i pensionsåldern, då en ytterligare besparing motsvarande dennes avlöning skulle kunna ske. Dessa besparingar, tillsammans högst 7—8,000 kronor, motsvara alltså, bortsett från eventuella dyrtidstillägg, statsverkets verkliga årskostnader för den nuvarande kemiska fackskolan i Malmö.

Vad angår *trätekniska fackskolan i Härnösand* skulle dennas indragning minska anslagsbehovet för läroverket därstädes med 4,025 kronor och efter lektor Hellboms år 1928 förestående avgång med ytterligare kanske 5—6,000 kronor. Samtidigt skulle emellertid Härnösandsskolan i övrigt bliva pedagogiskt försvagad, vilket med hänsyn till densamma redan nu svaga ställning torde böra undvikas.

Om de sålunda angivna besparingarna läggas samman, kunde beloppet kanske synas avsevärt nog, men det vore uppenbarligen att allt för mycket beskära möjligheterna till kemisk-teknisk undervisning i landet, om såväl den kemiska fackskolan i Malmö och trätekniska fackskolan i Härnösand som de kemiska linjerna i Norrköping och Borås bleve indragna. I så fall återstode för denna undervisning blott kemiska linjen vid tekniska gymnasiet i Örebro. Enligt överstyrelsens mening böra endast de kemiska linjerna i Norrköping och Borås komma i fråga till indragning, nämligen genom därvarande tekniska elementarskolors omläggning till tekniska gymnasier.

Beträffande *husbyggnadstekniska fackskolan i Malmö* anser skolöverstyrelsen, att tanken på en indragning av denna skulle vara ganska orimlig, eftersom denna skola, förutom den annorlunda lagda byggnadsyrkeskolan i Stockholm, är den enda i landet, som meddelar husbyggnadsteknisk undervisning på mellanstadiet — bortsett från de byggnadstekniska linjerna i Norrköping och Borås, vilka alltid haft få, ofta inga elever och enligt vad här förut framhållits skulle komma att försvinna vid de tekniska elementarskolornas avsedda omorganisation. En indragning av byggnadsfackskolan i Malmö skulle också stöta på rätt stora organisatoriska svårigheter. Någon större besparing skulle nämligen icke därigenom kunna vinnas utan att viktiga lärartjänster indroges och innehavarna förflyttades till andra läroanstalter, något som dels skulle verka i hög grad neddragande på Malmöläroverket i övrigt, dels knappast kunna genomföras förr än i en framtid, då liknande lärartjänster bliva lediga på andra håll.

Vad slutligen angår *elektrotekniska fackskolan i Västerås*, så är ju obestridligt, att en avsevärd besparing skulle vinnas för statsverket, om denna nedlades, i runt tal 40,000 kronor årligen, men även denna skola är den enda i sitt slag i landet, och det vore säkerligen icke välbetänkt att lämna hela den elektriska verksamheten i avsaknad av möjlighet till sådan lägre teknisk utbildning, som fackskolan är avsedd att bibringa. Visserligen meddelas undervisning i elektroteknik även vid de tekniska gym-

nasierna, och särskilt den elektrotekniska linjen i Örebro utgives för att i fråga om facklighet vara likvärdig med fackskola. Men fackskolan erbjuder den för de studerande icke oväsentliga fördelen av kortare lärotid, varjämte fackligheten måste bliva mindre stor, då såsom i Örebro för inträde i skolan fordras endast två månaders praktik, än när enligt fackskolans bestämmelser praktiken omfattar en tid av minst två ar. Tack vare de laboratorieanordningar staten förskaffat elektrotekniska fackskolan i Västerås, vilkas motsvarighet endast i mindre omfattning förefinnes vid tekniska gymnasiet i Örebro, synes Västeråsskolan även hava de allra bästa förutsättningar att meddela den elektrotekniska undervisningen sådan som den verkligen bör vara. Den nära kontakten med landets största elektroindustriella företag bör också kunna vara undervisningen i denna skola till betydande gagn. Statsmakterna hava efter noggrann prövning funnit, att såsom förläggningssort för en elektroteknisk fackskola Västerås vore att föredraga framför Örebro. Ingenting har inträffat, ägnat att föranleda ändring häri. Ty den omständigheten, att den elektrotekniska fackskolan i Västerås nu har för få elever och att det finnes flera elever å elektrotekniska linjen i Örebro, bevisar enligt överstyrelsens mening varken att skolan är överflödig eller att den är olämplig. Nämda förhållande beror säkerligen *dels* på den kort efter skolans tillkomst inträdande ekonomiska lågkonjunkturen, *dels* på den stora överproduktionen av tekniskt utbildade, särskilt å elektrotekniska linjen i Örebro, *dels ock* på den större dragningskraft Örebroläroverket utövar tack vare sina äldre förbindelser, lägre inträdesfordringar och i mångas ögon förnämligare prägel såsom tekniskt gymnasium med teknisk studentexamen som mål, vilket allt lätt nog kan synas uppväga fördelen av en mera praktisk utbildning och en förkortning av studietiden vid skolan. Alla dessa omständigheter torde dock vara av övergående natur. Den ekonomiska konjunkturen håller redan på att förbättras, den olyckliga överproduktionen av elektrotekniker kommer så småningom att absorberas, och vad som för den elektrotekniska fackskolan i Västerås fattas i fråga om dragningskraft torde komma att utjämnas, sedan viddagna åtgärder för att underlätta uppfyllandet av inträdesfordringarna hunnit verka någon tid och samtidigt skolan blivit mera känd.

Skolöverstyrelsen finner sig därför alldeles icke kunna tillstyrka indragningen av elektrotekniska fackskolan i Västerås. Skulle någon indragning av anstalter för elektroteknisk undervisning på ifrågavarande skolstadium företagas, så borde denna med större skäl drabba den *elektrotekniska linjen i Örebro*, vilken visserligen är något äldre än den elektrotekniska fackskolan i Västerås men tillkommit genom en fristående utökning av Örebroläroverket utan samband med den omsorgsfullt genomtänkta, av riksdagen godkända planen för den lägre tekniska undervisningens ordnande i övrigt. Det skulle icke medföra någon större olägenhet att koncentrera den elektrotekniska fackundervisningen till Västerås, snarare tvärtom. Elektroteknisk undervisning borde naturligtvis alltjämt förekomma även vid Örebroläroverket nämligen såsom vid de tekniska gymnasierna i övrigt, men det borde icke vidare tillåtas, att nämnda undervisning finge svälla ut på ett med hänsyn till behovet av elektrotekniker och för elevtillgången vid den elektrotekniska fackskolan i Västerås skadligt sätt. I den mån indragningen av den elektrotekniska linjen i Örebro minskar antalet undervisningstimmar i elektroteknik för därvarande två lektorer i nämnda ämne och maskinlära med ritning, böra

dessas utan olägenhet kunna tagas i anspråk för annan undervisning, som nu bestrides av extra lärare, exempelvis i matematik, mekanik eller vissa delar av fysiken.

Vad så beträffar den *merkantilt tekniska linjen i Örebro*, vilkens borttagande eller bibehållande givit upphovet till de meromnämnda motionerna och hela denna av dem föranledda utredning, så anser skolöverstyrelsen, att frågan därom sedd ensamt för sig är av ganska underordnad betydelse. Den merkantila linjen må för den skull enligt Örebrostyrelsens önskan gärna bibehållas tillsvidare såsom ett försök. Såsom i det föregående påvisats, är det emellertid av synnerlig vikt, att Örebrogymnasiets elevantal begränsas på ett med hänsyn till den tekniska undervisningen och elevtillgången i det hela lämpligt sätt. I sådant avseende anser skolöverstyrelsen angeläget, att gymnasiet fjärde parallellavdelning, vilken, hittills uppehållen medelst extra anslag, måste betraktas såsom en tillfällig anordning, snarast möjligt avvecklas. Men därmed synes ock böra följa att någon av gymnasiet olika linjer indrages.

Skolöverstyrelsen lämnar härefter en utförlig redogörelse för sammanhanget mellan Örebrogymnasiets linjeindelning och dess fjärde parallellavdelning. I fråga om det närmare innehållet av denna redogörelse tillåter jag mig hänvisa till överstyrelsens utredning. Här torde allenast vara nödigt erinra om följande:

Då den tekniska elementarskolan i Örebro i överensstämmelse med 1918 års riksdagsbeslut förvandlades till tekniskt gymnasium, organiserades detta gymnasium på tre parallella avdelningar med en viss differentiering i fråga om undervisningen. Dessa avdelningar motsvarade i huvudsak elementarskolans tre linjer: den mekaniska, den kemiska och den elektrotekniska. Sedan riksdagen därefter på extra stat beviljat medel till inrättande av en fjärde parallellavdelning vid gymnasiet, har där funnits även en merkantilt teknisk linje.

Härefter fortsätter överstyrelsen:

Undersöker man nu, huru den tekniska gymnasiet i Örebro av riksdagen medgivna friheten i fråga om undervisningens differentiering och lärjungarnas fördelning å de olika linjerna tillämpats, så finner man följande:

Undervisningen har differentierats till sådan grad att, såsom 1918 års departementssakkunniga befarade, det tekniska gymnasiet i Örebro närmast blivit en samling av tekniska fackskolor. Samtidigt har läroverket i avseende å elevtillgången dragit fördel av gymnasiet i jämförelse med fackskolorna lägre inträdesfordringar och förnämligare anseende. Detta allt har varit i hög grad menligt särskilt i avseende å elevtillgången för de nyinrättade tekniska fackskolorna.

Friheten beträffande elevernas fördelning till de olika linjerna har tillämpats så, att elevantalet å somliga linjer tillåtits bli så stort, att tidtals ytterligare parallellavdelningar utöver de av riksdagen medgivna uppkommit, medan elevantalet å andra linjer varit relativt ringa. Medel till täckande av de genom detta större antal avdelningar förorsakade extra kostnaderna hava, i den mån de ordinarie och extra anslagen icke räckt, erhållits genom särskilda förstärkningsanslag, som styrelsen på-

kallat under åberopande av riksdagens här förut omnämnda medgivande i fråga om lärjungarnas friare fördelning de olika linjerna emellan.

Denna frihet har inneburit en icke obetydlig fördel för utvecklingen av tekniska läroverket i Örebro, men å andra sidan har den, sådan den i verkligheten blivit tillämpad, varit till mycket betydande förlång för det lägre tekniska undervisningsväsendets utveckling på andra håll och för ett lyckligt genomförande av den plan för den lägre tekniska undervisningens ordnande, som riksdagen funnit sig böra godkänna. Den i det föregående närmare berörda överproduktionen av tekniker, som till väsentlig del härrör från den nyss påpekade starka ansvällningen av de mekaniska och elektriska linjerna i Örebro, kommer sannolikt att länge göra sig ofördelaktigt gällande.

Skolöverstyrelsen erkänner villigt det förtjänstfulla arbete, vederbörande rektor och styrelse nedlagt på utvecklingen av tekniska elementarskolan, sedermera tekniska gymnasiet i Örebro, och överstyrelsen har städse sökt främja varje *sunt* strävande i avseende därå, men överstyrelsen, som har att öva inseende över den lägre tekniska undervisningen i det hela, finner sig förpliktad tillse, att utvecklingen sker i överensstämmelse med de grunder, riksdagen godkänt, och så, att icke andra av riksdagen beslutade läroanstalter bliva otillbörligt eftersatta.

Då på grund av förhållandena en beskäring av anstalterna för den lägre tekniska undervisningen nu blivit aktuell, kan överstyrelsen efter omsorgsfullt övervägande icke finna annat, än att, såsom redan förut framhållits, denna beskäring främst bör avse den fjärde parallellavdelningen och den därmed sammanhängande komplicerade linjeindelningen av det tekniska gymnasiet i Örebro, vilka anordningar i själva verket äro de enda, som i någon mån framkallats av den av 1924 års motionärer berörda högkonjunkturen och som kunna anses innebära någon "överorganisation".

Skolöverstyrelsen anser alltså beträffande tekniska gymnasiet i Örebro, att dess fjärde parallellavdelning nu bör successivt avvecklas och i samband därmed gymnasiets linjeindelning regleras, så att undervisningens eventuella differentiering de olika linjerna emellan icke drager några särskilda kostnader. En uppdelning av gymnasiets parallellavdelningar eller linjer i ytterligare parallellavdelningar skulle således icke vidare få förekomma, utan att liksom beträffande parallellavdelningar vid andra statens läroanstalter, i varje särskilt fall vederbörligt medgivande därtill dessförinnan erhållits. Då på förenämnda sätt antalet linjer normalt skulle bliva begränsat till tre och således en av gymnasiets nuvarande fyra linjer måste indragas, så anser överstyrelsen, att på förut angivna skäl indragningen bör träffa den elektriska linjen. Efter denna indragning skulle den tekniskt merkantila linjen kunna bibehållas vid sidan om de förutvarande mekaniska och kemiska linjerna. Huru differentieringen av undervisningen de olika linjerna emellan sedermera skall vara beskaffad torde ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva.

De besparingar, som genom förenämnda åtgärder skulle vinnas vid tekniska gymnasiet i Örebro, utgöra dels extra anslaget till fjärde parallellavdelningen, 24,000 kronor, dels arvoden för ett avsevärt antal extralärartimmar och diverse andra utgifter, för vilka förstärkningsanslag hittills tagits i anspråk, i allt bortåt 30,000 kronor.

Skolöverstyrelsens förslag beträffande tekniska gymnasiet i Örebro.

Såsom en sammanfattning av sina i det föregående angivna åsikter i de spörsmål, utredningen avsett, gör överstyrelsen följande uttalande:

Sammanfattning.

1. De tekniska fackskolorna liksom de tekniska gymnasierna, sådana de angivas i den till grund för 1918 års riksdags beslut liggande utredningen, äro var för sig väl motiverade.

2. De kvarvarande tekniska elementarskolorna böra i och för skolsystemets förenkling samt av pedagogiska skäl omorganiseras till tekniska gymnasier. En förenkling enbart genom indragning av dessa skolors kemiska och byggnadstekniska linjer skulle väsentligt försvaga ifrågavarande skolor utan att medföra någon mera avsevärd besparing för statsverket.

3. Intet av de nuvarande tekniska gymnasierna bör nedläggas, utan denna skolform bör än ytterligare komma till användning vid sidan av de tekniska fackskolorna och handelsgymnasierna samt de allmänna läroverkens real- och latingymnasier, vilka, ehuru sidoställda, alla hava olika mål — de tre förstnämnda huvudsakligen att utbilda för direkt utträde i det praktiska livet.

4. Beträffande de tekniska fackskolorna bör, trots deras ringa elevantal, ingen indragning eller organisationsförändring företagas, utan vidare erfarenhet avvaktas.

5. Kraftiga åtgärder böra vidtagas för att underlätta förvärvandet av för inträde i fackskolorna föreskriven teoretisk och praktisk kompetens *dels* genom inrättandet vid lärlings- och yrkesskolor av förberedande kurser, enligt av riksdagen år 1924 lämnat medgivande, och *dels* genom att vederbörande industriorganisationer bereda erforderlig möjlighet till lämplig praktisk utbildning.

6. Statliga elevstipendier böra inrättas vid de tekniska fackskolorna.

7. Beträffande tekniska gymnasiet i Örebro bör iakttagas,

a) att dess fjärde parallellavdelning, såsom för undervisningsbehovet i det hela numera obehövlig, bör successivt avvecklas;

b) att i samband därmed gymnasiets elektrotekniska linje bör indragas;

c) att differentieringen av undervisningen i vissa undervisningsämnen de återstående tre parallellavdelningarna eller linjerna emellan bör närmare bestämmas genom föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t i den ordning, som tillämpas beträffande de tekniska läroverken i övrigt, varvid en av linjerna tills vidare må försöksvis erhålla en mera merkantil läggning än de övriga, samt

d) att de olika parallellavdelningarna eller linjerna icke vidare må uppdelas i ytterligare parallellavdelningar utan att, såsom i fråga om andra statens läroanstalter, vederbörligt medgivande därtill dessförinnan erhållits i varje särskilt fall.

I anledning av skolöverstyrelsens utredning och förslag rörande de tekniska läroverken har *styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro* till Kungl. Maj:t ingivit en skrivelse, avseende att bemöta vissa av skolöverstyrelsens gjorda uttalanden.

*Styrelsen för
tekniska
gymnasiet
i Örebro.*

Gent emot skolöverstyrelsens uttalande, att Örebrogymnasiet sökt bryta sig ut ur den av riksdagen fastställda organisationsplanen för de tekniska läroverken framhåller gymnasiestyrelsen, att den organisation och omfattning, som tekniska gymnasiet i Örebro erhållit, i varje detalj fastställts av Kungl. Maj:t och riksdagen, samt att riksdagen, gent emot tidigare ansatser till beskärning av läroverket, uttryckligen fastslagit, dels att Örebroskolan skulle erhålla en särställning och en något avvikande form i förhållande till andra tekniska gymnasier, dels att detta icke innebure ett frångående av riksdagens förut fattade beslut med avseende på den tekniska undervisningen utan snarare ett steg i riktningen att föra läroanstalten framåt till undervisningens och det allmännas bättnad, dels slutligen att, då en fortsatt utveckling av detta läroverk måste lända till stort gagn för den tekniska utbildningen och för den svenska industrien, riksdagen önskade, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande Örebroläroverkets ytterligare utbyggande.

Ej mindre egendomligt förefölle ett annat av skolöverstyrelsen åberopat motiv för de föreslagna åtgärderna mot tekniska läroverket i Örebro eller hänsynen till rikets övriga tekniska läroverk, för vilkas utveckling Örebroläroverket förmenades hava varit till betydande förfång. Om något behöfve reformeras i en organisation, som, oaktat all omsorg och de bästa avsikter vid dess utformning, ej visat sig i allo motsvara förväntningarna och, såsom i detta fall, de bildningssökandes och det praktiska livets behov, kunde det väl ej vara riktigt att, såsom skolöverstyrelsen föresloge, hämma och beskära den del av organisationen, som visat sig särskilt livskraftig och bärande, samt beteckna denna som en osund och onaturlig utväxt, som hämmade och förkvävde andra delar av organisationen.

Skolstyrelsen lämnar vidare en redogörelse för Örebroläroverkets utveckling samt för förhållandet med parallellavdelningarna och de olika facklinjerna vid skolan samt framhåller, att läroverkets organisation vuxit fram på ett fullt naturligt sätt på grund av det ständigt stegrade tilloppet av lärjungar.

I fråga om skolöverstyrelsens förslag att indraga den fjärde parallellavdelningen vid Örebrogymnasiet erinrar skolstyrelsen, att det icke vore sagt att en beskärning av gymnasiet skulle komma att öka antalet lärjungar i de svagare besökta tekniska fackskolorna i Malmö, Härnösand och Västerås. För inträde vid dessa läroverk fordrades bland annat minst två års industriell praktik, men för inträde i tekniska gymnasiet i Örebro liksom i övriga tekniska gymnasier endast två månaders praktik. De nuvarande konjunkturerna hade medfört, att antalet inträdessökande med längre tids praktik väsentligt nedgått.

Till bemötande av skolöverstyrelsens förslag att i samband med indragningen av Örebrogymnasiets fjärde parallellavdelning nedlägga den elektrotekniska linjen anför skolstyrelsen bland annat följande:

Man får ej förbise den väsentliga olikheten i inträdesfordringarna vid fackskolan för elektroteknik i Västerås och vid den elektrotekniska linjen av tekniska gymnasiet i Örebro. Vid den förra läroanstalten fordras för inträde två års praktik, för inträde vid den senare endast två månaders

praktik. I dessa förhållanden vill skolöverstyrelsen icke veta av någon ändring. Nu förhåller det sig emellertid så, att av de 50 lärjungar, som under innevarande läsår tillhöra tekniska gymnasiets elektrotekniska linje, endast 7 vid inträdet i läroverket företett intyg om så lång praktik, att de kunnat vinna inträde i tekniska fackskolan i Västerås. En indragning av den elektrotekniska linjen i Örebro skulle sålunda icke väsentligt öka lärjungeantalet i tekniska fackskolan i Västerås utan i huvudsak ha till följd, att de möjligheter till en fördjupad utbildning i elektroteknisk riktning, som nu stå den från realskolan utgångna ungdomen och även annan ungdom till buds, skulle avklippas. Med de tekniska läroverkens nuvarande organisation lär det icke vara möjligt att överflytta mer än ett ringa fåtal av den elektrotekniska linjens i Örebro lärjungar till Västerås.

Att en indragning av denna linje skulle förorsaka tekniska läroverket i Örebro vida starkare avbräck än den förut ifrågasatta indragningen av den merkantilt tekniska linjen ligger i öppen dag. Den elektrotekniska linjen vid läroverket i Örebro tillkom 1915 på initiativ av skolans lärare och styrelse, såsom den första läroanstalt i sitt slag i riket. Den nådde hastigt, tack vare skickliga och nitiska lärare samt enskilda personers offervilliga bidrag till utrustningen, en kraftig utveckling. Tidtals har den varit läroverkets mest besökta linje, och dess tillkomst har utan tvivel varit en av de främsta anledningarna till läroverkets kraftiga utveckling under det sista årtiondet. Den styrka linjen vunnit, vittnar oförtydbart, att den fyllt ett verkligt behov, och att elektroteknisk undervisning kan bedrivas med verklig framgång, även om den icke ställes i omedelbart beroende av den elektriska industrien i Västerås.

Linjens indragning i samband med en avveckling av läroverkets fjärde parallellavdelning skulle beröva läroverket minst en tredjedel av dess lärjungar, utan att flertalet av dem, som sålunda utestängas, skulle ha möjlighet till motsvarande utbildning på annat håll.

Skolöverstyrelsen.

Över vad styrelsen för Örebrogymnasiet i förutberörda skrivelse anfört och hemställt har yttrande infordrats från *skolöverstyrelsen*, som dels, under bemötande av åtskilliga i skrivelsen gjorda uttalanden, ytterligare utvecklade sin ståndpunkt i frågan, dels ock överlämnat, bland annat, yttrande i ämnet av överstyrelsens sakkunniga i fråga om undervisning i elektroteknik, vari dessa uttala den uppfattningen, att det skulle vara synnerligen önskvärt, att båda de ifrågavarande skolorna — i Örebro och Västerås — bereddes tillfälle att tills vidare fortsätta sin verksamhet.

Avslutningsvis yttrar överstyrelsen:

Huvudfrågan gäller tydligen ett ståndpunktstagande till två skilda vägar: Skall den lägre tekniska undervisningen på ett sätt, som är hinderligt för det tekniska undervisningsväsendet i allmänhet, koncentreras till Örebro, eller skall den i överensstämmelse med förut tillämpade principer och riksdagens beslut i fråga om förläggningen av senast upprättade läroanstalter, exempelvis elektrotekniska fackskolan i Västerås, upprätthållas på olika platser i landet? Ansluter man sig till tanken på starkare koncentration och vill taga konsekvensen att nedlägga bland annat några av de senast upprättade fackskolorna, då bör man följa motionärernas, respektive Örebroledningens, förslag. Vill man däremot bibehålla decentralisationen och laga så, att även de tekniska fackskolorna få tillfälle att på

olika platser i landet växa fram, då synes ofrånkomligt att, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, en begränsning av Örebroläroverket nu måste ske.

Till genmäle mot vad skolöverstyrelsen i nu omförmälda skrivelse anför har *styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro* till Kungl. Maj:t inkommit med ytterligare en skrift i ärendet. Beträffande de anförda skälen och motskälerna tillåter jag mig hänvisa till skrivelserna i fråga.

Såsom framgår av skolöverstyrelsens utredning rörande antalet lärjungar vid statens tekniska läroverk under höstterminerna 1919—1925 (se sid. 14—15) har elevantalet vid vissa läroverk och linjer under hela nämnda tidsperiod varit abnormt lågt. I fråga om nästan samtliga läroanstalter gäller, att lärjungeantalet under de 3 å 4 sista åren befunnit sig i konstant, i många fall hastigt sjunkande. Även en och annan skola, som tidigare haft ett någorlunda tillfredsställande elevantal, synes därför nu vara på väg att avfolkas.

Departement-
schefen.

Såsom exempel på skolor, vilka under hela tidsperioden varit svagt besökta, kunna nämnas husbyggnadsfackskolan i Malmö, där sammanlagda lärjungeantalet i båda klasserna varit högst 12 och lägst 7, kemiska fackskolan i Malmö med högst 9 och lägst 6 elever samt trätekniska fackskolan i Härnösand med högst 7 och lägst 4 lärjungar. I elektrotekniska fackskolan i Västerås utgjorde antalet lärjungar i båda klasserna tillhoppa höstterminen 1920 visserligen 59, men elevantalet vid skolan har därefter år för år minskats och uppgick höstterminen 1925 allenast till 10. Även ett par andra av här ifrågavarande skolor visa i fråga om elevfrekvensen en starkt sjunkande tendens. Så har maskinfackskolans i Malmö elevantal, som höstterminen 1921 uppgick till 54, för varje år minskats och utgjorde höstterminen 1925 endast 18, och tekniska elementarskolan i Borås har sett sitt lärjungeantal sjunka från 86 under hösten 1919 till 41 under hösten 1925. Vad elevantalet vid de kvarvarande tekniska elementarskolorna beträffar, är för övrigt att märka att detta under hela sjuårsperioden varit mycket lågt å de kemiska och byggnadstekniska linjerna: i Norrköping å den kemiska linjen respektive 9, 8, 7, 5, 3, 6, 8 och å den byggnadstekniska respektive 6, 9, 8, 11, 15, 16, 12 samt i Borås å den kemiska linjen respektive 11, 14, 8, 3, 2, 5, 4 och å den byggnadstekniska respektive 3, 1, 0, 2, 4, 2, 1. Tekniska läroverket i Örebro, vars elevantal under nämnda tidsperiod utgjort högst 308 (hösten 1922) och lägst 242 (hösten 1925), har att uppvisa en svagt besatt merkantilt-teknisk linje med högst 16 (hösten 1924) och lägst 11 elever (hösten 1922).

Det ligger i öppen dag att med ett så obetydligt elevantal, som åtskilliga av de här förut berörda läroanstalterna uppvisa, kostnaden för undervisningen, per elev räknat, måste bli opropotionerligt stor.

Vad beträffar orsakerna till den dåliga elevfrekvensen, torde vara obe-

stridligt, att den nu rådande ekonomiska depressionen spelat en mycket stor roll. I fråga om fackskolorna har säkerligen jämväl den omständigheten inverkat, att dessa läroanstalter äro jämförelsevis nya och mindre kända av den stora allmänheten. En fullt uttömmande förklaring på förhållandet kunna dessa båda faktorer dock icke anses lämna. Man kan därför knappast undgå att draga den slutsatsen, att den nuvarande organisationen för tillgodoseende av behovet av teknisk undervisning är något för stort tilltagen. I vilken grad »överorganisation» ägt rum torde emellertid för närvarande icke vara möjligt att fastställa. Vid en prövning av denna fråga lär man nämligen behöva bygga på erfarenhet, inhämtad under några år med mera normala konjunkturen i fråga om elevrekryteringen än de nu rådande. Först sedan en dylik erfarenhet vunnits har man erhållit en säkrare grundval för bedömande av frågan huruvida och i så fall vilka ändringar i den nuvarande organisationen av den lägre tekniska undervisningen lämpligen böra vidtagas, därvid även spörsmålet om en koncentrerings av undervisningen till ett färre antal läroanstalter bör komma under övertvägande. Jag anser följaktligen, att *för närvarande* ingen rubbning i denna organisation bör äga rum, utan att man bör inskränka sig till vidtagande av vissa åtgärder, som kunna underlätta kommande indragningar.

Av det anförda torde framgå, att jag i nu förevarande sammanhang icke anser mig kunna till behandling upptaga frågan om omorganisation av de två kvarvarande tekniska elementarskolorna i Norrköping och Borås till tekniska gymnasier eller att omedelbart förordas en successiv avveckling av fjärde parallellavdelningen vid tekniska gymnasiet i Örebro och i samband därmed till indragning av den elektrotekniska linjen vid sagda gymnasium.

De åtgärder, som nu lämpligen synas kunna vidtagas, inskränka sig i huvudsak till en vakanssättning av sådana ledigblivna lektorstjänster, vilkas innehavare undervisa i de läroanstalter eller å de linjer, som på grund av den svaga elevfrekvensen närmast ifrågakomma till indragning. För att möjliggöra dylik vakanssättning ämnar jag i annat sammanhang hemställa, att Kungl. Maj:t ville anbefalla skolöverstyrelsen att, när ledighet uppstår å lektorstjänst vid de tekniska läroverken, före befattningens ledigförklarande anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t samt avvakta Kungl. Maj:ts beslut i saken.

*

*

*

Ordinarie
reservations-
anslaget till
tekniska läro-
verk.

Det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk är i riksstaten för budgetåret 1925—1926 uppfört med ett belopp av 493,200 kronor. Anslaget är fördelat mellan de särskilda läroanstalterna på följande sätt:

Tekniska elementarskolan i Norrköping	kronor	46,500
Tekniska elementarskolan i Borås	»	46,500
Tekniska gymnasiet i Örebro	»	121,225

Tekniska läroverket i Malmö	kronor	120,000
Tekniska läroverket i Härnösand	»	62,950
Tekniska fackskolan i Västerås	»	39,000
Tekniska fackskolan i Eskilstuna	»	35,300
Arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförut- sedda behov	»	21,725
	<hr/>	
	Summa kronor	493,200

Med avseende å de för de särskilda läroanstalterna i anslaget ingående anslagsposterna har skolöverstyrelsen för budgetåret 1926—1927 föreslagit nedsättning av anslagsposten för tekniska läroverket i Malmö med 7,900 kronor och förhöjning av anslagsposten för tekniska fackskolan i Eskilstuna med 1,000 kronor. I övrigt skulle anslagsposterna till de särskilda läroanstalterna utgå med sina nuvarande belopp. Posten till arvoden åt extra lärare och vikarier m. m. föreslås höjd med 3,700 kronor. Reservationsanslaget till tekniska läroverk skulle således enligt överstyrelsens förslag för budgetåret 1926—1927 utgå med ett belopp av 490,000 kronor.

Vad beträffar den i det föregående berörda, av skolöverstyrelsen förordade omorganisationen av tekniska elementarskolorna i Norrköping och Borås till tekniska gymnasier, har överstyrelsen uttalat, att förändringen syntes kunna utan avsevärd olägenhet anstå ännu någon tid.

Nedsättningen av anslagsposten för *tekniska läroverket i Malmö* skulle enligt överstyrelsens framställning, som ansluter sig till av läroverkets styrelse framlagda förslag, möjliggöras dels därigenom, att ur läroverkets stat avfördes en av de i densamma uppförda 12 lektorsbefattningarna, dels genom minskning av den i nämnda stat ingående anslagsposten till arvoden åt extra lärare.

*Tekniska
läroverket
i Malmö.*

Den lektorstjänst, som överstyrelsen sålunda föreslagit till indragning, uppfördes i staten från och med den 1 juli 1922, men har, med hänsyn till det ringa lärjungeantalet i två av de till läroverket hörande fackskolorna: husbyggnadsfackskolan och kemiska fackskolan, på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 3 februari 1922 och den 7 december 1923 icke tillsatts. Ej heller har å sagda tjänst vikarie varit förordnad.

Den i läroverkets stat nu ingående anslagsposten till arvoden åt extra lärare utgör 14,000 kronor, beräknad för 80 veckotimmar. Skolöverstyrelsen anser sig med hänsyn till de senaste årens erfarenhet kunna föreslå, att nämnda anslagspost nu minskas till 11,900 kronor, motsvarande extra-lärlararvoden för 68 veckotimmar.

Mot skolöverstyrelsens ovan angivna förslag beträffande det tekniska läroverket i Malmö har jag ingen erinran att göra.

Departementschefen.

I förhållande till det nu till läroverket utgående ordinarie anslaget in-

nebära nyss angivna ändringar i läroverkets stat en kostnadsminskning av 7,900 kronor. Den i reservationsanslaget till tekniska läroverk ingående anslagsposten för tekniska läroverket i Malmö bör i enlighet härmed från och med budgetåret 1926—1927 bestämmas till 112,100 kronor.

*Tekniska
fackskolan
i Eskilstuna.*

I nämnda reservationsanslag ingår vidare, såsom nämnt, för *tekniska fackskolan i Eskilstuna* ett belopp av 35,300 kronor.

Den av Kungl. Maj:t den 22 maj 1925 för nämnda fackskola fastställda staten upptager, bland andra poster, till belysning och renhållning ett belopp av 1,000 kronor samt till uppvärmning (bidrag till kostnaden) ett belopp av 3,000 kronor. Sistnämnda kostnad delar staten med Eskilstuna stad, som har sina lärlings- och yrkesskolor inrymda i samma byggnad, i vilken staden tillhandahåller de för fackskolan erforderliga lokalerna.

Fackskolans styrelse har i skrivelse till skolöverstyrelsen anmält, att berörda anslagspost till belysning och renhållning visat sig otillräcklig. Styrelsen har därvid meddelat, att utgifterna för belysning och renhållning, vilka under förra halvåret 1923 utgjort 1,735 kronor 30 öre, under budgetåret 1923—1924 uppgått till 2,952 kronor 59 öre och under budgetåret 1924—1925 beräknades komma att uppgå till minst sistnämnda belopp. Ifrågasvarande utgifter hölle sig således vid omkring 3,000 kronor för år eller 2,000 kronor mera än ovannämnda i staten för ändamålet anslagna belopp. Samtidigt meddelade styrelsen, att statens bidrag till kostnaderna för uppvärmning borde kunna nedsättas till 2,500 kronor. Då övriga i fackskolans stat för olika utgiftstitlar anslagna belopp ej kunde anses för högt tillmätta, och man därför ej utan olägenhet kunde från dem fylla ifrågasvarande belopp, syntes det styrelsen önskvärt, att anslagsposten till belysning och renhållning från och med budgetåret 1926—1927 höjdes till 3,000 kronor.

Enligt av fackskolans rektor sedermera lämnad uppgift hava ifrågasvarande utgifter för belysning och renhållning för budgetåret 1924—1925 utgjort 2,671 kronor 28 öre.

Vidare har styrelsen i nämnda skrivelse erinrat, hurusom behovet av laboratorievaktmästare vid fackskolan länge varit i hög grad kännbart. Sedan emellertid skolans vaktmästarbefattning från och med den 1 oktober 1924 erhållit ny innehavare, som vore väl kunnig i mekaniskt arbete och skötsel av maskiner samt delvis även i enklare elektriskt montagearbete, hade denne vid sidan av sin vaktmästarsyssla även tjänstgjort såsom laboratorievaktmästare. Vaktmästarens göromål hade härigenom i högst väsentlig grad ökats, så att den enligt skolans stat utgående vaktmästaravlöningen, 650 kronor jämte fri bostad med bränsle, vartill komme ytterligare 650 kronor såsom vaktmästare vid Eskilstuna stads lärlings- och yrkesskolor, ej längre kunde anses utgöra skälig ersättning för hans arbete. Det vore därför önskligt, att skolans vaktmästare såsom ersätt-

ning för sin tjänstgöring såsom laboratorievaktmästare av statsmedel tillerkändes ett årligt arvode av 650 kronor, medan hans avlöning i övrigt skulle bibehållas oförändrad.

För beredande av den ifrågasatta ökningen av anslagsposten till belysning och renhållning under samtidigt föreslagen nedsättning av anslagsposten till uppvärmning samt för beredande av den föreslagna ersättningen till skolans vaktmästare har styrelsen slutligen hemställt, att skolans ordinarie anslag måtte höjas med 2,150 kronor.

Vad angår skolstyrelsens hemställan om ökade medel till belysning och renhållning, under samtidig nedsättning av anslagsposten i skolans stat till uppvärmning, anför skolöverstyrelsen, bland annat, följande:

Överstyrelsen anser sig böra erinra därom, att i övriga tekniska läroverks stater ifrågavarande utgiftsposter äro sammanförda till en post. Så synes kunna ske jämväl beträffande förevarande fackskola. Såsom framgår av det föregående äro berörda utgiftsposter i skolans nu gällande stat upptagna med sammanlagt 4,000 kronor. Överstyrelsen får även erinra, att ifrågavarande kostnader delvis skola bäras av Eskilstuna stad, som disponerar vissa delar av skolhusbyggnaden. Med hänsyn tagen till storleken av motsvarande post i staterna för övriga tekniska läroverk finner sig överstyrelsen emellertid kunna tillstyrka en ökning av sist angivna belopp med 500 kronor till 4,500 kronor. Till gäldande av de statsverkets kostnader för ifrågavarande ändamål, som tilläventyrs icke kunna bestriidas inom ramen av det sålunda föreslagna beloppet, synas efter vederbörlig prövning erforderliga medel kunna ställas till skolstyrelsens förfogande från extra anslaget till »ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. för tekniska läroverk».

Beträffande styrelsens hemställan om beredande av medel till ersättning åt skolans vaktmästare för tjänstgöring såsom laboratorievaktmästare yttrar överstyrelsen bland annat:

Avsaknaden av en laboratorievaktmästare har föranlett behov av biträde vid laborationsövningarna, sedan skolan genom av riksdagen anvisat särskilt anslag erhållit en för skolans ändamål behövlig laboratorieutrustning. På av skolöverstyrelsen gjord framställning i ämnet anvisade Kungl. Maj:t den 29 maj 1925 för beredande av medel till ersättning åt biträde vid laborationer vid skolan ett belopp av högst 490 kronor att utgå ur reservationsanslaget till tekniska läroverk. I berörda framställning uttalade överstyrelsen, att då behovet av dylikt biträde torde återkomma alltjämt, till dess laboratorievaktmästare kunde bliva anställd, syntes kostnaden härför böra upptagas i skolans stat. I anslutning härtill finner sig överstyrelsen med anledning av styrelsens ovannämnda förslag nu böra tillstyrka, att en ny anslagspost »biträde vid laborationer» å 500 kronor beräknas ingå i skolans stat för budgetåret 1926—1927. Givetvis må det bero på framtida särskild prövning av fackskolans styrelse, huruvida och i vilken omfattning ersättning för sådant biträde må utgå till skolans vaktmästare, varvid förutsättes såsom självfallet, att till denne ersättning icke må utgå för annan tjänstgöring än som kan anses falla utanför hans ordinarie tjänstgöringsskyldighet.

Departement-
schefen.

I anslutning till vad skolöverstyrelsen därom anfört vill jag för min del tillstyrka, dels att, med uteslutande av den för fackskolan i Eskilstuna gällande staten av de i densamma ingående anslagsposterna å sammanlagt 4,000 kronor till belysning och renhållning samt till uppvärmning, i samma stat bland utgiftstitlarna uppföres en anslagspost å 4,500 kronor till uppvärmning (bidrag till kostnaden), belysning, renhållning m. m., dels ock att i samma stat uppföres en ny anslagspost å 500 kronor till biträde vid laborationer.

Vid bifall till detta mitt förslag kommer den i reservationsanslaget till tekniska läroverk ingående anslagsposten för fackskolan i Eskilstuna att ökas med 1,000 kronor till 36,300 kronor.

Extra lärare
och vikarier
m. m.

Beträffande den för de tekniska läroverken *gemensamma anslagsposten till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov* anser överstyrelsen försiktigheten bjuda, att densamma för mötande av icke nu beräkneliga behov höjes från 21,725 kronor till 25,425 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom framgår av vad jag senare i annat sammanhang kommer att meddela, har å reservationsanslaget till de tekniska läroverken under årens lopp uppstått en besparing å cirka 92,000 kronor. En av orsakerna härtill synes vara, att förevarande gemensamma anslagspost icke behövt i sin helhet tagas i anspråk. Vid sådant förhållande synes ej nödigt höja densamma, utan torde i stället posten kunna något sänkas. Beloppet torde — med beaktande av önskvärdheten att reservationsanslagets slutsumma avrundas till helt tusental kronor — kunna sättas till 18,425 kronor.

Under förutsättning av bifall till vad jag sålunda föreslagit beträffande reservationsanslaget till tekniska läroverk bör detta anslag för budgetåret 1926—1927 utgå med ett belopp av 483,000 kronor.

Parallellav-
delningar vid
tekniska fack-
skolan i
Eskilstuna.

För uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna utgår för innevarande budgetår ett extra anslag av 6,300 kronor.

Styrelsen för fackskolan har nu, med förmälan att det torde bliva nödvändigt att under läsåret 1926—1927 uppdelna fackskolans första och andra klass i vardera två parallellavdelningar, anhållit, att för budgetåret 1926—1927 måtte för uppehållande av parallellavdelningar vid skolan anvisas ett extra anslag till samma belopp som för innevarande budgetår eller 6,300 kronor.

Skolöverstyrelsen anför härom: Det kunde synas som om den omständigheten, att andra statens tekniska fackskolor hava relativt få elever bort föranleda avslag på ifrågavarande framställning. Då emellertid enligt skolans katalog 90 procent av skolans elever äro hemmahörande i Eskilstuna

stad, anser sig överstyrelsen icke böra avstyrka styrelsens ifrågavarande anhållan.

Ifrågavarande anslag synes för budgetåret 1926—1927 böra utgå med oförändrat belopp, 6,300 kronor, och torde förslag därom böra föreläggas riksdagen.

Departement-
schefen.

Beträffande den fjärde parallellavdelningen vid tekniska gymnasiet i Örebro har skolöverstyrelsen, såsom jag i det föregående nämnt, föreslagit en successiv indragning av densamma, så att under läsåret 1926—1927 parallellavdelning skulle finnas endast i gymnasiets andra och tredje klasser. I enlighet härmed hemställer överstyrelsen, att för nämnda budgetår det nu utgående extra anslaget å 24,000 kronor måtte minskas med 8,000 kronor till 16,000 kronor.

En fjärde
parallellav-
delning vid
tekniska gym-
nasiet i
Örebro.

Såsom jag förut uttalat, synes mig den fjärde parallellavdelningen böra tillsvidare bibehållas oförändrad. För ändamålet erfordras således jämväl för nästkommande budgetår ett extra anslag av 24,000 kronor; och hemställer jag, att förslag om anvisande av detta belopp föreläggas riksdagen.

Departement-
schefen

Till utrustning av utvidgade laboratorier för den tekniska elementarskolan och ett tekniskt gymnasium i Örebro anvisade riksdagen på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

Laboratorie-
utrustning vid
tekniska gym-
nasiet i
Örebro.

I samband med omorganisationen av tekniska elementarskolan i Örebro till tekniskt gymnasium anvisades därefter på extra stat för år 1921 till utrustning av ett maskinlaboratorium vid gymnasiet ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Hos skolöverstyrelsen har nu styrelsen för läroanstalten gjort framställning om anvisande av 45,000 kronor till ytterligare utrustning av nämnda maskinlaboratorium.

Till stöd härför anför styrelsen bland annat följande:

Den nu föreliggande planen till fullständigande av utrustningen av gymnasiets maskinlaboratorium avser dels en komplettering i vissa hänseenden av den förut anskaffade utrustningen, dels ock huvudsakligen anskaffning av en ånganläggning, bestående av ångpanna, kolvångmaskin, ångturbin och ångackumulator.

Apparaterna för materialprovning behöva fullständigas med vissa maskiner och apparater. Likaledes är det önskvärt att erhålla en centrifugalfläkt för att samtliga för olika lufttryck och olika ändamål avsedda luftkomprimeringsmaskiner måtte kunna studeras vid sidan av varandra.

Vid maskinlaboratoriets första utrustning ansågs det på grund av de begränsade medel, som stodo till förfogande, nödvändigt att avstå från anskaffning av en ånganläggning, som skulle förbrukat hela det av riksdagen anvisade anslagsbeloppet och ändock knappast kunnat göras så fullständig, att den i allt motsvarat undervisningens behov. Styrelsen beslöt därför med skolöverstyrelsens godkännande att för de medel, som i första hand anvisades, anskaffa de mindre dyrbara maskiner av olika typer, som

måste ingå i maskinlaboratoriets utrustning för att ändock kunna giva laborationsövningarna största möjliga mångsidighet och omväxling.

Det torde dock vara ofrånkomligt att snarast möjligt bereda gymnasiet erforderliga medel för anskaffning av en för dess maskinlaboratorium lämpad ånganläggning. Lektorn i maskinlära vid gymnasiet Georg Nordberg har upprättat förslag till en ånganläggning, som genom de möjligheter den erbjuder att på ett mångsidigt sätt åskådliggöra ångans användning för såväl kraft- som värmebehov bör bli av stort värde för läroverket.

Enligt ett av Nordberg uppgjort förslag till komplettering av utrustning av maskinlaboratoriet skulle kostnaden härför uppgå till ett belopp av 45,000 kronor. Beträffande den närmare specifikationen å olika anslagsposter tillåter jag mig hänvisa till förslaget.

Skolöverstyrelsen har i avgivet yttrande över skolstyrelsens framställning gjort följande uttalande:

Överstyrelsen vill vitsorda behovet av att den ifrågasatta kompletteringen av läroverkets maskinlaboratorium äger rum, så att laborationsövningarna må kunna bedrivas i den omfattning och på det sätt, som målet för undervisningen i maskinlära och därmed sammanhörande ämnen oavvisligt kräver. Berörda behov är för handen och är lika stort, vare sig den vid läroverket nu beintliga av överstyrelsen i annat sammanhang berörda fjärde parallellavdelningen indrages eller icke.

Överstyrelsen kan också vitsorda, att de för läroverkets laboratorierutrustning förut av riksdagen anslagna medlen använts med sparsamhet och god urskillning på ett i betraktande av medlens begränsning mycket tillfredsställande sätt. Att utrustningen ändå icke blivit tillräcklig beror givetvis på att anslagen varit för knappt tilltagna.

Den kostnadsberäkning, som åtföljer det nu föreliggande förslaget till ifrågavarande komplettering av maskinlaboratoriet slutar på ett belopp av 45,000 kronor. Det synes överstyrelsen, att genom ett realiserande av förslaget endast i den mest oundgängliga omfattning anslagsbehovet skulle kunna nedbringas till 30 000 kronor. Anslagsbeloppet bör odelat anvisas. Liksom i andra liknande fall torde anslaget böra beviljas i form av reservationsanslag. Även torde såsom vanligt böra bestämmas, att förslag till mera betydande anskaffning skall underställas skolöverstyrelsens prövning och vara av överstyrelsen godkänt, innan anslagsmedlen få användas.

Enligt vad skolöverstyrelsen inhämtat av den av riksräkenskapsverket utgivna budgetredovisningen för budgetåret 1924—1925 finnas å ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk till nästföljande budgetår reserverade medel till belopp av 92,062 kronor 83 öre. Därest Kungl. Maj:t ej skulle finna skäl att till instundande riksdag göra framställning om anvisande av särskilt anslag till här ifrågavarande ändamål, hemställer överstyrelsen, att nämnda belopp, 30,000 kronor, måtte anvisas att utgå av reserverade medel å reservationsanslaget till tekniska läroverk.

Departementschefen.

Genom vad i ärendet anförts har jag blivit övertygad om att läroverkets maskinlaboratorium tarvar ytterligare komplettering, för så vitt laborationsövningarna skola kunna bedrivas i tillräcklig omfattning och på

lämpligt sätt. Jag anser mig dock ej kunna förorda högre belopp än 15,000 kronor. Ett anslag av denna storlek synes mig tillräckligt för att avhjälpa de värsta brister, som i angivna hänseenden föreligga. Plan för inköpen torde böra underställas skolöverstyrelsen för godkännande.

Såsom skolöverstyrelsen erinrat, finnes enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1924—1925 å omförmälda reservationsanslag reserverade medel till belopp av 92,062 kronor 83 öre. Med hänsyn till denna reservations storlek synes mig lämpligt, att det av mig för nyssberörda ändamål förordade anslagsbeloppet, 15,000 kronor, anvisas att utgå från samma reservation; och torde således riksdagens medgivande härtill böra inhämtas.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade riksdagen till anskaffande av laboratorieutrustning och undervisningsmateriell vid tekniska elementarskolan i Borås för budgetåret 1925—1926 såsom extra reservationsanslag ett belopp av 12,000 kronor.

*Laboratorie-
utrustning vid
tekniska ele-
mentarskolan
i Borås.*

Till grund för Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning läg en av styrelsen för nämnda skola gjord framställning om anslag dels till upprättande av ett maskinlaboratorium för en beräknad kostnad av 25,000 kronor, dels ock till komplettering av den för undervisningen i verkstadsarbete avsedda uppsättningen av maskiner, varför kostnaden beräknades till 10,000 kronor. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 september 1924 förklarade skolöverstyrelsen, att den föreslagna utrustningen för ett maskinlaboratorium vore starkt behöflig för undervisningens ändamålsenliga bedrivande samt att anskaffningen ej längre borde uppskjutas. Överstyrelsen förklarade sig vidare dela skolstyrelsens uppfattning, att den till verkstaden hörande materiellen vore försliten och jämförelsevis föråldrad, så att den behövde ersättas eller kompletteras. Kostnaderna för ångpanneanläggning och ångmaskin kunde dock enligt överstyrelsens mening beräknas något lägre än vad i den av skolstyrelsen åberopade kostnads-kalkylen angivits, varför anslaget till maskinlaboratoriet borde kunna begränsas till 20,000 kronor. Detta belopp föreslogs av överstyrelsen till fördelning på två år, varigenom för budgetåret 1925—1926 skulle erfordras endast hälften eller 10,000 kronor. Anskaffningen av verkstadsmateriell borde, om den, såsom överstyrelsen ansåge riktigt, för närvarande begränsades till det mest oundgängliga, kunna ske för en kostnad av 5,000 kronor, vilket belopp syntes böra i sin helhet anvisas för budgetåret 1925—1926.

Vid framläggande av 1925 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, uttalade jag, att jag genom vad i ärendet anförts blivit övertygad om att det låge åtskilligt berättigat i de krav, som framförts av styrelsen för tekniska elementarskolan i Borås. För den tekniska undervisningen vore det givetvis av den största betydelse, att vederbörande läroverk

disponerade över tillräcklig och modern materiell. Inrättandet av ett maskinlaboratorium, som länge utgjort ett önskemål för skolan, syns mig med hänsyn härtill knappast längre kunna uppskjutas. Jag förklarade mig vidare anse, att den ifrågasatta förnyelsen och kompletteringen av övrig undervisningsmateriell borde äga rum. De av överstyrelsen föreslagna beloppen, utgörande för budgetåret 1925—1926 tillsammans 15,000 kronor, kunde jag dock ej helt godtaga, utan tillstyrkte ett anslag för ändamålet av 12,000 kronor, vilket belopp även blev av riksdagen anvisat.

Under åberopande av sina nyss angivna kostnadsberäkningar har nu skolöverstyrelsen hemställt, att ett extra reservationsanslag av 13,000 kronor måtte för budgetåret 1926—1927 hos riksdagen äskas till anskaffande av maskinlaboratorium vid nämnda skola.

Departement-
schefen.

Den ifrågavarande laboratorietrustningen är otvivelaktigt av stor betydelse för undervisningens ändamålsenliga bedrivande vid ifrågavarande läroanstalt, och torde med hänsyn härtill ytterligare medel till anskaffande av dylik materiell böra beredas läroanstalten. För ändamålet är jag villig tillstyrka ett ytterligare anslag av 5,000 kronor. Sagda belopp synes, i analogi med vad jag föreslagit i fråga om beredande av anslag till laboratorietrustning för tekniska gymnasiet i Örebro, böra utgå av reservationen å reservationsanslaget till tekniska läroverk; och torde riksdagens medgivande härtill böra inhämtas. Plan för materiellinköpen torde böra underställas skolöverstyrelsen för godkännande.

Laboratorie-
utrustning vid
tekniska ele-
mentarskolan
i Norrköping.

Hos skolöverstyrelsen har styrelsen för tekniska elementarskolan i Norrköping anhållit, att överstyrelsen ville hos Kungl. Maj:t göra framställning om ett anslag för budgetåret 1926—1927 till läroanstalten å 18,700 kronor för inköp av viss undervisningsmateriell. Skolstyrelsen anför därvid bland annat följande:

Då vid de omreglerade tekniska läroverken laborationer i samband med undervisningen uti såväl maskin- som byggnadslära redan äro införda, och då någon omändring av tekniska elementarskolan i Norrköping ej synes vara förestående inom den närmaste tiden, anser styrelsen, att införandet av dylika laborationer i samband med nämnda undervisning vid skolan ej längre kan få anstå.

Undervisningen uti såväl maskin- som byggnadslära komme naturligtvis att vinna betydligt genom föreslagna laborationers införande och i synnerhet skulle skolans byggnadsavdelning, som för närvarande är den enda statliga lägre läroanstalt, där undervisning i väg- och vattenbyggnadskonst meddelas, vinna därpå. Undervisningen inom dessa läroämnen har numera fått en större betydelse än förr, i det att blivande vägmästare härstädes kunna få den teoretiska utbildning, de annars ej, annat än möjligen delvis, kunna skaffa sig vid en privat teknisk skola.

Det här ovan begärda anslaget å 18,700 kronor är beräknat förslagsvis och innesluter: maskin för utförande av drag-, tryck- och böjningsprov, instrument och andra anordningar för provning av cement och betong, förbränningsmotor, pump och turbin, diverse anordningar och instrument.

Skolöverstyrelsen har anfört bland annat:

Den nu ifrågavarande utrustningen vore lika nödvändig, ifall den tekniska elementarskolan skulle omorganiseras till tekniskt gymnasium eller teknisk fackskola, varför ett bifall till nu förevarande framställning icke innebär något föregripande i avseende å en dylik omorganisation. Överstyrelsen vill därför på det livligaste tillstyrka skolstyrelsens nu föreliggande framställning, dock att överstyrelsen finner det begärda anslagsbeloppet lämpligen kunna nedsättas till 18,000 kronor att anvisas såsom extra reservationsanslag.

Därest Kungl. Maj:t ej skulle finna skäl att till riksdagen göra framställning om anvisande av ovanberörda anslag, hemställer överstyrelsen, att anslagsbeloppet eventuellt måtte anvisas att utgå av de till budgetåret 1925—1926 reserverade medlen å reservationsanslaget till tekniska läroverk.

Av vad i ärendet anförts synes mig framgå, att tekniska elementarskolan är i stort behov av anslag för ifrågavarande ändamål, och torde medel härför alltså böra beredas densamma. Överstyrelsen har tillstyrkt ett anslag av 18,000 kronor. Så långt kan jag för min del ej sträcka mig. Med ett anslag av 5,000 kronor torde skolan sättas i stånd att tillgodose åtminstone de mest trängande behoven av laboratorieutrustning, varför jag nu vill tillstyrka, att anslaget begränsas till sistnämnda belopp. Liksom beträffande de tekniska läroverken i Örebro och Borås, torde det av mig sålunda tillstyrkta beloppet böra anvisas från reservationerna å meranämnda reservationsanslag och riksdagens medgivande härtill inhämtas. Plan för materiellinköpen torde böra underställas skolöverstyrelsen för godkännande.

Departementschefen.

Till förstärkande av de tekniska läroverkens stater i erforderliga fall har riksdagen de senaste åren beviljat särskilda extra anslag att utgå efter de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. För budgetåret 1925—1926 har för ändamålet anvisats ett anslag av 10,000 kronor.

Ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. för tekniska läroverk.

Hos Kungl. Maj:t har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av ett anslag för nämnda ändamål för budgetåret 1926—1927 å enahanda belopp.

Då de tekniska läroverkens stater äro beräknade på grundvalen av en prisnivå, lägre än den nuvarande, torde försiktigheten bjuda att jämväl för budgetåret 1926—1927 räkna med att ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. böra för ändamålet finnas disponibla. Skolöverstyrelsen har i detta syfte hemställt om utverkande av ett extra anslag å 10,000 kronor.

Departementschefen.

Mot det beräknade beloppets storlek har jag icke något att erinra. Där-
emot finner jag icke nödigt att hos riksdagen äska något särskilt anslag
för berörda ändamål. Såsom jag i det föregående erinrat, utvisar näm-
ligen riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1924—1925
en behållning å reservationsanslaget till tekniska läroverk å cirka 92,000
kronor. Vid bifall till mina nyss framställda förslag om anvisande från
nämnda reservationsanslag av medel till anskaffande av laboratorieut-
rustning för de tekniska läroverken i Örebro, Borås och Norrköping skulle
nämnda behållning minskas med 25,000 kronor till omkring 67,000 kronor.
Denna behållning är tydligtvis stor nog för att lämna tillgång till bestri-
dande av de kostnader för ytterligare medel till expenser, bränsle m. m.,
som kunna uppkomma under budgetåret 1926—1927. Något hinder för
Kungl. Maj:t att på angivna sätt disponera ifrågavarande reservations-
medel lär icke föreligga. Under sådana omständigheter lär någon
framställning i ämnet icke nu behöva avlätas till riksdagen.

Hemställan. Under återopande av vad jag ovan anfört, hemställer jag om förslag
till riksdagen att

dels minska det *ordinarie* reservationsanslaget till tek-
niska läroverk, nu 493,200 kronor, med 10,200 kronor till
483,000 kronor att fördelas mellan de olika läroverken på
sätt av mig här förut angivits;

dels till uppehållande av parallellavdelningar vid tek-
niska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna anvisa
för budgetåret 1926—1927 ett *extra* anslag av 6,300 kronor;

dels till uppehållande av en fjärde parallellavdelning
vid tekniska gymnasiet i Örebro anvisa för nämnda bud-
getår ett *extra* anslag av 24,000 kronor;

dels ock medgiva, att från de å ovannämnda reserva-
tionsanslag reserverade medel må för budgetåret 1926—
1927 anvisas till laboratorieutrustning vid tekniska gym-
nasiet i Örebro 15,000 kronor, till laboratorieutrustning
vid tekniska elementarskolan i Borås 5,000 kronor samt
till laboratorieutrustning vid tekniska elementarskolan i
Norrköping 5,000 kronor.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hem-
ställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt
förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta
protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

E. Meurling.